

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی
دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی

راهنمای تولید کتاب‌های آموزشی (غیردرسی) تفکر و حکمت

معاونت سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی

۱۳۹۶

پیشگفتار

منابع آموزشی تکمیلی یا (غیردرسی) به‌عنوان بخشی مهم از منابع آموزشی و تربیتی محسوب می‌شوند که با توجه به تفاوت‌های فردی فراگیران می‌توانند با فراهم‌آوردن موقعیت‌های جدید یادگیری به تعمیق، تثبیت و توسعه یادگیری، افزایش سواد علمی و ارتقای شایستگی‌های آنان کمک کرده و نقشی مؤثر در ارتقای کیفیت یاددهی-یادگیری و برآوردن اهداف برنامه‌های آموزشی و تربیتی ایفا نمایند.

تحقق این امر منوط به همسویی محتوای منابع غیردرسی تولید شده با اهداف حوزه‌های تربیت و یادگیری و برنامه درسی ملی است. براساس آیین‌نامه اجرایی «سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی (مواد و رسانه‌ها)» که در جلسه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش به تصویب رسید، ارزیابی محصولات تولید شده و اعطای نشان استاندارد به آن‌ها برای ورود به مدارس که نشان‌دهنده این همسوئی است، بر عهده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی است.

در همین راستا با توجه به بند ب ماده ۴ آیین‌نامه سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی و مصوبه جلسه ۸۸ شورای هماهنگی علمی سازمان، وظیفه تدوین معیارهای ارزشیابی و اعتبارسنجی منابع آموزشی و تربیتی (عمومی و اختصاصی) برای تمام منابع آموزشی مکتوب و غیرمکتوب، در دستور کار معاونت سامان‌دهی دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی سازمان پژوهش قرار گرفت.

دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی با ارائه راهنماهای تولید منابع آموزشی و تربیتی در حوزه‌های موضوعی گوناگون، درصدد ترغیب مؤلفان و ناشران به همکاری بیشتر با آموزش و پرورش و تولید محصولات مناسب‌تر آموزشی و تربیتی غیردرسی است.

لذا ضمن تشکر از پدید آورندگان محترم خانم دکتر میترا دانشور و آقای احمد غلامحسینی، کار گروه بررسی سنج‌ها خانم‌ها دکتر میترا دانشور، فریبا کیا، فائزه منشی و آقایان احمد غلامحسینی، دکتر مهدی چوبینه و سید مهدی باقریان (نماینده شورای هماهنگی علمی) و هم‌چنین خانم‌ها زهره امینیان و مهتاب میرایی آشتیانی که در آماده سازی این سند برای چاپ همکاری داشته‌اند، امید است بهره‌گیری از این رویکردها به اجرای ماموریت‌ها و وصول به اهداف متعالی تربیتی و آموزشی کشور یاری رساند و زمینه‌های همراهی، همکاری، هم‌نوایی و تعامل علاقه‌مندان به نظام تعلیم و تربیت، به ویژه فرهنگ دوستان، مؤلفان، مترجمان و ناشران با نظام آموزشی را گسترش دهد.

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
پیشگفتار.....	۷
فهرست مطالب.....	۸
مقدمه.....	۱۳
ضرورت، اهمیت و اهداف تولید راهنما.....	۱۳
اهداف تولید راهنما.....	۱۵
• هدف کلی.....	۱۵
• اهداف جزئی.....	۱۵
معرفی مفاهیم اساسی، ایده‌های کلیدی، مهارت‌های اساسی و شایستگی‌های پایه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۵
• جایگاه تفکر و تعقل در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران.....	۱۵
• فطرت‌گرایی توحیدی در برنامه درسی ملی و برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت.....	۱۷
• عناصر راهنمای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت.....	۲۲
• منطق حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت.....	۲۳
• شایستگی‌های حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت.....	۲۴
• جدول سطوح شایستگی‌های حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت به تفکیک دوره‌های تحصیلی.....	۲۵
• محتوای حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت.....	۲۷
• مهارت‌های اساسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت.....	۲۸
• جدول توزیع مهارت‌های اساسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت در دوره‌های تحصیلی.....	۳۱
• روش‌های یاددهی یادگیری.....	۳۶
تعاریف انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی) در حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت.....	۳۷
تعریف کتاب‌های آموزشی و تربیتی (غیردرسی).....	۳۷
۱. تعریف انواع کتاب‌های کمک آموزشی.....	۳۷
۲. تعریف انواع کتاب‌های کمک درسی.....	۳۸
چارت انواع کتاب‌های آموزشی و تربیتی غیردرسی.....	۳۹

- معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی..... ۳۹
- تعاریف مفهومی و عملیاتی معیارها و استانداردهای عمومی..... ۴۰
- معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی منابع آموزشی و تربیتی ۴۳
- ویژگی‌ها و سنجه‌های عمومی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت ۴۳
- معیارها و استانداردهای اختصاصی تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت..... ۴۷
- الف. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی مشترک همه کتاب‌های آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت..... ۴۷
- ب. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی هر یک از انواع کتاب‌های آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت..... ۵۰
- ب. ۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کمک آموزشی تفکر و حکمت..... ۵۰
- ب. ۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تفکر و حکمت..... ۵۰
- ب. ۱.۱.۲. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت ۵۴
- ب. ۱.۱.۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت..... ۵۸
- ب. ۲. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کمک درسی تفکر و حکمت..... ۶۲
- ب. ۱.۲. ۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کار تفکر و حکمت ۶۲

ضمیمه ۱:

- فرم‌های ارزشیابی و جداول ارزیابی از انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیر درسی) تفکر و حکمت... ۷۱
۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع کمک آموزشی تفکر و حکمت..... ۷۱
- ۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تفکر و حکمت..... ۷۱
- ۱.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز (دانش‌افزایی) تفکر و حکمت..... ۷۱
۲. ۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی تفکر و حکمت..... ۸۱
- ۱.۲. ۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت ۸۱
۲. ۲. ۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت ۹۱
۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کمک درسی تفکر و حکمت..... ۱۰۰
۱. ۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کار تفکر و حکمت..... ۱۰۰

ضمیمه ۲:

- شرح برخی از اصطلاحات..... ۱۱۳

مقدمه

راهنمایی که پیش روی شماست با هدف هدایت تولید کتاب‌های آموزشی براساس «معیارها و شاخص‌های تألیف کتاب‌های آموزشی در حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت» طراحی شده است. این راهنما از سه بخش تشکیل شده است. بخش اول با عنوان «کلیات» شما را با ماهیت و ضرورت مسئله پرورش تفکر در کودکان و نوجوانان و جایگاه آن در برنامه درسی ملی آشنا می‌سازد. در بخش دوم، برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت معرفی می‌شود؛ این بخش شامل منطق و ضرورت برنامه، شایستگی‌های مورد انتظار در دانش‌آموزان، ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی است. بخش سوم به ویژگی‌های انواع کتاب‌های پرورش تفکر و فرم‌های ارزیابی آن‌ها اختصاص دارد.

ضرورت، اهمیت و اهداف تولید راهنما

با گسترش سریع حوزه‌های مختلف علوم و رشد فزاینده فناوری‌های ارتباطات و اطلاعات، پرورش همه جانبه کودکان و نوجوانان برای آماده‌سازی آنان جهت ورود به عرصه‌های مختلف زندگی فردی و جمعی مورد توجه بیشتر کشورهای جهان قرار گرفته است. نکته مهم این است که شکوفایی همه استعدادها و قابلیت‌ها، منحصر به پردازش اطلاعات و یادگیری داده‌ها نیست. به دلیل تفاوت‌های فردی و محیطی، همه افراد جامعه به‌طور تخصصی توان مشارکت در تولید علم و اثرگذاری در رشد،

پیشرفت و توسعه علمی کشور را ندارند. اما می‌توان جامعه‌ای را ترسیم کرد که در کنار تربیت متخصصان و نخبگان علمی، همه افراد آن از سطح بسیار خوبی از روابط صحیح اجتماعی و انسانی برخوردار باشند و انسان‌هایی سودمند و مؤثر برای جامعه تلقی شوند. آنچه از چشم‌انداز بیست ساله، نقشه جامع علمی کشور و همچنین سند تحول بنیادین در این خصوص برداشت می‌شود، ساختن جامعه‌ای است که افراد آن با تعقل و تفکر مبتنی بر فطرت، به تنظیم روابطشان در عرصه‌های ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت بپردازند تا از رهگذر آن هویت و فرهنگ خود را بازیابی، بازآفرینی و متعالی کنند. چنین جامعه‌ای، خردمحور، خردورز و خردمندپرور خواهد بود. بدیهی است ساختن چنین جامعه‌ای خارج از امکانات و شرایط موجود نظام آموزشی است. این امر نیاز به عزمی گسترده و ملی دارد. از جمله بخش‌هایی که می‌تواند به این مهم یاری رساند استفاده از ظرفیت تولیدات کتاب‌های آموزشی (غیردرسی) توسط بخش خصوصی است.

کتاب‌های آموزشی (غیردرسی) به‌عنوان بخش مهمی از منابع آموزشی و تربیتی، نقش کلیدی در تحقق اهداف برنامه‌های آموزشی و تربیتی دارند. این کتاب‌ها ضمن فراهم آوردن موقعیت‌های جدید یادگیری، مهم‌ترین ابزار در جهت تعمیق، تثبیت و توسعه یادگیری، افزایش سواد علمی و ارتقای شایستگی‌های مخاطبان در راستای اهداف برنامه‌های درسی حوزه تربیت و یادگیری و کتاب‌های درسی محسوب می‌شوند؛ اما تحقق این امر منوط به همسویی اهداف و محتوای کتاب‌های آموزشی (غیردرسی) تولید شده با اهداف برنامه درسی ملی است. راهنمای حاضر بر اساس درک این ضرورت و به منظور راهنمایی تولیدکنندگان منابع آموزشی (غیردرسی)، به ارائه ویژگی‌های عمومی و اختصاصی منابع آموزشی (فیلم، کتاب کمک درسی، کتاب کمک آموزشی و ...) مورد نیاز حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت و سنجه‌های مربوط پرداخته است.

اهداف تولید راهنما

هدف کلی:

تولید معیارها و شاخص‌های تألیف کتاب‌های آموزشی در حوزه تربیت و یادگیری
تفکر و حکمت

اهداف جزئی:

- تبیین معیارها و شاخص‌های مورد قبول سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی برای تألیف کتاب‌های آموزشی در حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت
- هدایت ناشران درون و برون سازمانی جهت تولید کتاب‌های آموزشی مطلوب در حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت
- اطلاع‌رسانی درباره معیارهای بررسی و ارزیابی کتاب‌های آموزشی در حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

معرفی مفاهیم اساسی، ایده‌های کلیدی، مهارت‌های اساسی و

شایستگی‌های پایه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت در برنامه

درسی ملی جمهوری اسلامی ایران

جایگاه تفکر و تعقل در برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران

برنامه درسی ملی براساس فلسفه تعلیم و تربیت اسلامی به عنوان اولین و مهم‌ترین سند از مجموعه اسناد تحولی زیرنظام‌های آموزش و پرورش با رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی به منظور تربیت انسان‌هایی متفکر و عاقل، با ایمان و باور، اهل علم، عمل و اخلاق، در چهار عرصه ارتباط با خود، خدا، خلق و خلقت با محوریت ارتباط با خدا طراحی شده است.

بطور کلی کارآمدی و تأثیر هر برنامه درسی، به میزان ارتباط و تناسب با مخاطب بستگی دارد. در برنامه ادیان الهی و همین‌طور مکاتب بشری، چه در جنبه‌های معرفتی و شناختی و چه در جنبه‌های ارادی و عملی، انسان مخاطب همه

برنامه‌هاست. از این رو، برنامه‌ای که بر اساس شناخت و تعریف کامل‌تری از انسان تدوین شده باشد از مقبولیت، توانمندی و همینطور موفقیت بیشتری برخوردار خواهد بود. برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت در ارتباط با انسانی تعریف می‌شود که در حکمت قرآنی و فلسفه و عرفان اسلامی به عنوان خلیفه‌الله معرفی شده است و هدف از آفرینش او رسیدن به کمال و سعادت حقیقی است و واضح است که ترسیم چنین جایگاهی برای انسان، مختص به افراد خاص نیست بلکه مربوط به فرد انسان‌ها و جامعه انسانی است.

اگر به خود، جامعه و محیط اطراف نظری عمیق بیفکنیم، آن‌ها را مجموعه‌ای پیچیده از روابط و مناسبت‌ها خواهیم یافت که گاهی بر ما اثر می‌گذارند و گاهی نیز از ما اثر می‌پذیرند. این روابط با سرعت زیادی رو به گسترش هستند و ما هر روز تجربه‌ای تازه از چنین روابطی را به دست می‌آوریم. اگر دوباره به این روابط نظر کنیم، درمی‌یابیم که انسان عبارت است از همین وجود دنیوی او به علاوه مجموعه روابط سالم و صحیح و غیرسالم و ناصحیح که با تعقل، تفکر و اراده و اختیار خویش ایجاد کرده است. این روابط بر اساس حکمت قرآنی شامل چهار عرصه می‌شود که عبارت‌اند از: **رابطه انسان با خود، رابطه انسان با خداوند، رابطه انسان با خلق و رابطه انسان با خلقت.** لذا توصیف ما از هر فرد براساس چگونگی روابطی است که او در این چهار عرصه دارد.

اگر تفکر و تعقلی که اساس روابط چهارگانه بالاست، تحت تأثیر موهومات، خیالات، غرایز، شهوات و رذائل اخلاقی باشد، منجر به روابط ناسالم و هزینه‌های فردی، خانوادگی، نابسامانی و ضعف اجتماعی و در نتیجه شقاوت اخروی افراد خواهد بود که در حقیقت نمی‌توان آن را تعقل به‌شمار آورد. **تعقل**، تجزیه و تحلیل و ربط دادن قضایا و سنجش و ارزیابی یافته‌ها بر اساس **نظام معیار** است که از طرق معتبر به‌دست آمده است. از نظر تعلیم و تربیت اسلامی آنچه روابط چهارگانه مذکور را منظم و هماهنگ می‌نماید و منجر به اراده صحیح و سالم می‌شود، «تفکر و تعقل مبتنی بر سلامت فطرت انسان»^۱ است. که از طریق درک و اصلاح مداوم

۱. طباطبایی، محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، ۲۰ جلد، دفتر انتشارات اسلامی (وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم) - قم،

موقعیت منجر به دست‌یابی به مراتبی از حیات طیبه می‌شود. در این دیدگاه، «فطرت عبارت است از قدرت شناختن ایمانی که با آب و گل آدمی سرشته شده است. حیات سعادت‌مندان نیز در واقع انطباق حیات عقلانی فردی و اجتماعی انسان با این موهبت الهی است.»^۱ برنامه درسی ملی بر اساس چنین دیدگاهی تدوین شده است. همان‌طور که گفته شد رویکرد این برنامه فطرت‌گرایی توحیدی است که در الگوی هدف‌گذاری آن، تفکر و تعقل نقش محوری دارد. بدیهی است با تغییر در رویکرد و الگوی هدف‌گذاری یک برنامه، سایر مؤلفه‌های آموزش نیز تغییر می‌یابند.

فطرت‌گرایی توحیدی در برنامه درسی ملی و برنامه حوزه تربیت و

بادگیری تفکر و حکمت

رویکرد برنامه‌های درسی و تربیتی «فطرت‌گرایی توحیدی» است. اتخاذ این رویکرد به معنای زمینه‌سازی لازم جهت شکوفایی فطرت الهی دانش‌آموزان از طریق درک و اصلاح مداوم موقعیت^۲ آنان به منظور دست‌یابی به مراتبی از حیات طیبه است. برخی گزاره‌های تبیین‌کننده رویکرد برنامه درسی ملی که به توضیح اهداف، محتوا، روش‌های آموزش و ارزشیابی برنامه تفکر و حکمت یاری می‌رسانند عبارت‌اند از:

دانش آموز:

● فطرت الهی در وجود دانش‌آموز نهفته است و قابلیت شکوفایی و فعلیت یافتن دارد.

● دانش‌آموز همواره در موقعیت است و می‌تواند آن را درک کند و با انتخاب احسن خویش در راستای اصلاح مداوم آن حرکت کند. در برنامه درسی تفکر و حکمت، هر یک از دانش‌آموزان از حیث توانمندی‌های خود در زمینه تفکر در یک موقعیت خاص و منحصر بفرد قرار دارند که این توانمندی قابل پرورش است.

● دانش‌آموزان در فرایند یاددهی-یادگیری و تربیت‌پذیری و توسعه شایستگی‌های خویش به لحاظ ذاتی نقش فعال دارند.

۱. طباطبایی، محمد حسین، ترجمه تفسیر المیزان، ۲۰ جلد، دفتر انتشارات اسلامی (وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم) - قم، چاپ: پنجم، ۱۳۷۴، جلد ۲، ص ۳۵۷
۲. منظور از موقعیت، وضعیت و نسبت مشخص و پویای فرد به عنوان عنصری آگاه، آزاد و فعال با گستره جهان هستی (جامعه، طبیعت و ماوراءطبیعت) و خداوند متعال به عنوان مبدأ و منتهای هستی است که موجب تغییر مداوم مرتبه وجودی آدمی و تحوّل وجه جمعی هویت می‌گردد. (برگرفته از گزارش فلسفه تعلیم و تربیت رسمی)

معلم و مربی:

- با شناخت و بسط ظرفیت‌های وجودی دانش‌آموزان و خلق فرصت‌های تربیتی آموزشی، زمینه درک و انگیزه اصلاح مداوم موقعیت آنان را فراهم می‌سازد.
- راهنما و راهبر فرایند یاددهی-یادگیری است.
- برای خلق فرصت‌های تربیتی و آموزشی مسئولیت تطبیق، تدوین، اجرا و ارزشیابی برنامه‌های درسی و تربیتی در سطح کلاس را برعهده دارد.

محتوا:

- محتوا مجموعه‌ای منسجم و هماهنگ از فرصت‌ها و تجربیات یادگیری است که زمینه شکوفایی فطرت الهی، رشد عقلی و فعلیت یافتن عناصر و عرصه‌ها را به صورت پیوسته فراهم می‌آورد.
- در برگیرنده مفاهیم و مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی مبتنی بر شایستگی‌های روش و منش تفکر و تعقل است.
- متناسب با نیازهای حال و آینده، علایق، ویژگی‌های روانشناختی دانش‌آموزان، انتظارات جامعه اسلامی و زمان آموزش است.

یاددهی-یادگیری:

- فرایندی زمینه‌ساز برای ابراز گرایش‌های فطری، شناخت موقعیت یادگیرنده و اصلاح مداوم آن است.
- یادگیری حاصل تعامل خلاق، هدفمند و فعال یادگیرنده با موضوعات متنوع یادگیری است.
- دیدگاه دانش‌آموزان را به طور معنادار نسبت به ارتباط با خود، خداوند، دیگران و مخلوقات تحت تاثیر قرار می‌دهد.

محیط یادگیری:

- کل نظام هستی را محیط یادگیری می‌داند.
- مدرسه محیط یادگیری پایه و اصلی است؛ اما یادگیری به آن محدود نمی‌شود و سایر محیط‌ها را نیز در بر می‌گیرد.
- محیطی امن، منعطف، پویا، برانگیزاننده و غنی برای پاسخگویی به نیازها، علایق و ویژگی‌های دانش‌آموزان تدارک می‌بیند.

● با بهره‌گیری از ظرفیت و قابلیت رسانه‌ها زمینه بهبود موقعیت دانش‌آموزان و ارتقاء کیفیت فرایند یاددهی-یادگیری را فراهم می‌آورد.

ارزشیابی:

● بر شیوه ارزیابی بیرونی و خودارزیابی تأکید دارد و به این طریق به صورت مستمر تصویری روشن و همه‌جانبه از موقعیت کنونی دانش‌آموز، فاصله او با موقعیت بعدی و چگونگی اصلاح آن، متناسب با ظرفیت‌ها و نیازهای وی ارائه می‌کند.

● زمینه انتخاب‌گری، خودمدیریتی و رشد مداوم دانش‌آموز را با تأکید بر خودارزیابی فراهم می‌کند و بهره‌گیری از سایر روش‌ها را زمینه تحقق آن می‌داند.

● کاستی‌های یادگیری را فرصتی برای بهبود موقعیت دانش‌آموز و اصلاح نظام آموزشی می‌داند. (برنامه درسی ملی، ۱۳۹۱)

جریان آموزش و پرورش در ماهیت نمی‌تواند از تفکر و مهارت‌های آن جدا باشد. اصولاً هر تغییری در شناخت انسان حاصل تفکر و یادگیری‌های اوست. از همین رو، یکی از رسالت‌های اصلی هر نظام آموزشی، پرورش شایستگی‌ها و منش تفکر است. «برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت به دنبال پرورش صلاحیت‌ها و منش تفکر و تعقل براساس رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی برای رسیدن به حکمت در عرصه نظر و عمل است.»

مسئله فطرت جایگاه برجسته‌ای در آراء آیت‌الله شاه‌آبادی، علامه طباطبایی، شهید مطهری و امام خمینی (رحمت‌الله علیه) داشته است. ایشان با استناد به آیات قرآن به‌ویژه آیه ۳۰ از سوره روم آراء خود را درباره فطرت بیان داشته‌اند.

«فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ

پس تو ای رسول، مستقیم روی به جانب آیین پاک اسلام آور و پیوسته از دین خدا که فطرت خلق را بر آن آفریده است پیروی کن که خلقت خدا تغییر‌پذیر نیست. این است آیین استوار حق ولیکن اکثر مردم از حقیقت آن آگاه نیستند.»

واژه «فطرت» به معنای خلقت و ایجاد است. این واژه برگرفته از ریشه «فَطَرَ» به

معنای شکافتن و پاره کردن و انشقاق است. حضرت امام خمینی (رحمت‌الله علیه) معتقدند که فطرت آن نوع خلقتی است که پردهٔ عدم را شکافته و دارای سابقه‌ای نیست. (امام خمینی، ۱۳۷۶، ص ۱۷۹). در واقع فطرت بر کیفیت خاصی از خلقت دلالت دارد که مخصوص انسان به عنوان موجودِ مُدْرِک و لازمهٔ وجود اوست. به بیان دیگر فطرت لازمهٔ تحقق ذات انسان است و هر آنچه مخصوص ذات انسان نیست، نه فطرت بلکه طبیعت و غریزه است. (شاه‌آبادی، ۱۳۸۰، ص ۱۲۷)

نقطهٔ اشتراک طبیعت، غریزه و فطرت این است که هر سه اموری ذاتی هستند. طبق آیهٔ ۵۰ سورهٔ مبارک طه «رَبَّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَدَى» این امور در همهٔ موجودات بنا بر تفاوت وجودی آن‌ها به ودیعه نهاده شده تا با تکیه بر آن‌ها مراحل رشد و کمال خود را طی کنند. همان‌طور که حیوانات بدون نیاز به آموزش، به سمت فعالیت‌های خاصی کشش دارند، انسان نیز فارغ از کسب هر نوع آموزشی به صرف بهره‌مندی از فطرت، معطوف به امور خاصی است. از همین رو، فطرت را می‌توان نوعی گرایش و کشش دانست که با وجود انسان درهم‌آمیخته و مخصوص به اوست. گرایش‌های فطری به دو نحو ظهور می‌یابند:

۱. گرایش‌های احساسی

۲. گرایش‌های معرفتی (پیروز، ۱۳۹۰، ص ۱۹)

از جمله گرایش‌های احساسی فطرت، می‌توان احساس محبت به خودمان، میل به آزادی، زیبایی‌دوستی، عدالت‌خواهی، نوع‌دوستی و نیز برخی تمایلات اخلاقی را نام برد. گرایش معرفتی فطرت، به آن نوع میلی در انسان اشاره دارد که موجب پذیرش برخی معارف توسط وی می‌شود. اساسی‌ترین گرایش معرفتی میل به دانستن و پذیرش معرفت صحیح و حقانی است. گرایش‌های معرفتی فطرت موجب شکوفایی استعدادهای عقلی و به کار افتادن دستگاه معرفتی انسان می‌شود. فطرت دو صفت دارد:

۱- عدم تخلف در آن؛ یعنی این‌گونه نیست که انسانی واجد فطرت باشد و انسان دیگری فاقد آن، پس فراگیر و همگانی است. چون حقیقت هر انسانی با این واقعیت سرشته شده است.

۲- عدم اختلاف در آن؛ یعنی این‌گونه نیست که کسی واجد فطرت بیشتری باشد

و دیگری واجد فطرت کمتر. (شاه‌آبادی، ۱۳۸۶، ص ۳۱۵).

با این حال و علی‌رغم آن که تمام انسان‌ها به نحو یکسان از فطرت و احکام خطاناپذیر آن بهره‌مندند و حکم اصلی فطرت هم حرکت به سمت کمال است، در صحنه واقعیت شاهد آنیم که شمار قابل ملاحظه‌ای از افراد از حرکت به سمت کمال که اقتضای فطرتشان است بازمانده‌اند و حتی برخی از ایشان مسیر تکامل را به عکس، یعنی در جهت حرکت به سمت حیوانیت پی گرفته‌اند. فطرت، امری زوال‌ناپذیر و جدانشدنی از ذات آدمی است اما در عین حال باید اذعان داشت که توجه انسان به پیام‌های فطرت همیشگی نیست. بدین ترتیب، هر چند فطرت به‌طور تمام و کمال موجود است، ولی مورد فراموشی و غفلت قرار گرفته است، طوری که گویی غبار غلیظی روی آن را پوشانده است. (شاه‌آبادی، ۱۳۸۰، ص ۱۴۸).

نقش تعلیم و تربیت، زنگارزدایی از فطرت توحیدی دانش‌آموزان است. برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت به چگونگی مواجهه کودکان و نوجوانان با امور و پدیده‌ها در چهار عرصه ارتباط، می‌پردازد. انسانی که فطرت سالم دارد، در مواجهه با امور، فهم معنا می‌کند و نسبت به آن عکس‌العمل نشان می‌دهد؛ یعنی آنچه را که با گرایش‌های فطری آدمی تطبیق دارد، جذب می‌کند و در عوض هر آنچه را که با فطرت انسان ناسازگار است دفع می‌کند.

نکته مهم این است که هرچه فطرت دچار زنگار کمتری شده باشد، عکس‌العمل بهتری در برابر امور و پدیده‌ها نشان می‌دهد. بر همین منوال کودکان و نوجوانان نیز به‌طور مستمر از طریق متن و محتوای سخنان، کتاب‌ها، فیلم‌ها، روزنامه‌ها، مجله‌ها، تصاویر و نظایر آن‌ها در معرض آرا و نظرات مختلف قرار دارند و نسبت به آن‌ها واکنش نشان می‌دهند. اگر آن‌ها این توانایی را داشته باشند که در مواجهه با آرا و نظرات، فهم معنا (دریافت حقیقت امر) کنند به نحو دقیق‌تری می‌توانند نسبت آن‌ها را با فطرت تشخیص داده و واکنش نشان دهند؛ اما به میزانی که فطرت را جرم و آلودگی گرفته باشد، تشخیص میزان دوری و نزدیکی آن مورد به کمالاتی که متعلق به گرایش‌های فطری‌اند، سخت‌تر و در نتیجه ضریب اشتباه در تشخیص معنای واقعی بالاتر می‌رود.

با توجه به قبول فطری بودن گرایش‌های احساسی و معرفتی، نقش تعلیم و تربیت به طور عام و کتاب‌های آموزشی به طور خاص، فراهم آوردن فرصت‌هایی است تا دانش‌آموزان کنار زدن پرده‌ها و موانع فطرت را تمرین کنند. یعنی فرصت‌هایی فراهم شود تا دانش‌آموزان ابعاد موضوع و مسئله را همه جانبه بررسی کنند؛ از طرز تلقی خود نسبت به موضوع آگاه شوند؛ برهان را از برهان‌نما و دلایل مربوط و نامربوط را از هم تشخیص دهند، حقیقت نظر و گفتار را بررسی کنند نه گوینده آن را، نظرات خود را عمیقاً واکاوی کنند و ...

عناصر راهنمای برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

تمایز انسان از دیگر موجودات به «عقل» است. عقل مرتبه‌ای از وجود انسان است که توان ادراک حقایق کلی و متعالی را داراست. در صورتی که انسان با استفاده از نیروی تعقل خویش، در عرصه نظری، حقایق را به درستی بشناسد^۱ و در عرصه عملی، دیگر مراتب وجودی خود^۲ را نیز زیر نظر این مرتبه عقلی سامان دهد^۳، به حکمت دست یافته است. حکمت، شناخت حقایق اشیا و شناخت پسندیده یا ناپسند^۴ بودن هر یک از اوصاف، حالات و افعال بشری و تحقق آن در انسان است. به عبارت دیگر، حکمت تحقق چنین شناختی نسبت به حقیقت و خیر از یک سو و عمل به خیر از سوی دیگر است. عطف شدن «حکمت» بر «تفکر» در عنوان این حوزه یادگیری، دست کم در بردارنده‌ی دو دلالت است:

الف) این حوزه‌ی یادگیری صرفاً به بُعدِ روشی-منشیِ تفکر نپرداخته و به برخی از مباحث محتوایی حکمت نیز می‌پردازد.

ب) در برنامه‌ی درسی این حوزه، «تفکر» بر پایه‌ی «حکمت» و مبتنی بر تصویری است که در حکمت اسلامی از این فعالیت و مسائل مربوط به آن ارائه شده است. برای فهم دقیق‌تر این نکته، مرور معنای تفکر و مفاهیم پیرامونی آن در رویکرد حکمت اسلامی ضروری است.

۱. عقل نظری

۲. کنش‌ها، خواسته‌ها، گرایش‌ها

۳. عقل عملی

۴. خیر یا شر

تفکر بر اساس مبانی و مکاتب فلسفی مختلف، تعاریف و گونه‌های متعددی دارد. در فلسفه‌ی اسلامی، در بیانی کلی و ابتدایی، تفکر به معنای حرکت ذهن در میان معلومات خویش به هدف تبدیل کردن یک امر مجهول به معلوم است. این فعالیت، یکی از کارکردهای نیروی عقل است و به بیان فلسفی دقیق‌تر، تحت نظر عقل انجام می‌پذیرد. دانش منطقی، برای تأمین این نظارت ایجاد شده است و به معرفی شیوه صحیح چینش معلومات برای دست‌یافتن به نتیجه درست و آشنایی با لغزشگاه‌های تفکر^۱ می‌پردازد. مهم‌ترین تمایز آموزش و یادگیری فکری در برابر دیگر گونه‌های آموزش و یادگیری آن است که در این‌جا، انسان خود به دنبال یافتن پاسخ از میان امور معلوم است و پاسخ به صورت آماده و بدون پیمودن مسیر اندیشه‌ورزی در اختیار وی قرار نمی‌گیرد.

منطق حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

بنیادی‌ترین لایه‌ی وجودی هر انسانی مرتبه‌ی عقلی-فکری اوست. این مرتبه است که مخاطب خداوند و فرستادگانش بوده است و ثواب و عقاب به آن تعلق می‌گیرد.^۲ به همین دلیل است که بیش از ۳۰۰ آیه در قرآن کریم، به ارزش تفکر و تعقل و دعوت به آن و نکوهش کسانی که با اندیشه و خرد بیگانه‌اند، پرداخته است. عقل‌ورزی و تفکر نقشی بدون جایگزین در هرگونه شناخت و آگاهی و اقدام و عمل انسانی دارد. از سوی دیگر، اگرچه اصل برخوردار از نیروی عقل و امکان تفکر، ذاتی تمام افراد بشر است، شکوفا نمودن و توسعه‌ی آن اختیاری است و وابسته به گذراندن آموزش‌ها، طی مقدمات صحیح از دوره‌ی سنی مناسب، آشنایی با لغزشگاه‌های اندیشه‌ورزی و تمرین و ممارست در این زمینه است.

به خاطر این جایگاه پایه‌ای تفکر و تعقل در حیات انسانی است که در میان عناصر پنجگانه الگوی هدف‌گذاری برنامه درسی ملی^۳، عنصر تعقل جنبه محوری و حوزه یادگیری تفکر و حکمت، جایگاهی فراحوزه‌ای نسبت به دیگر حوزه‌های یادگیری دارد. همچنان که بر اساس مبانی نظری سند تحول بنیادین و سند برنامه

۱. مغالطات

۲. روایات مرتبط

۳. تفکر، ایمان و باور، علم، عمل، اخلاق

درسی مّلی، نخستین شایستگی مورد انتظار، «تعقل» است. این تأکید بر نقش بنیادین و محوری تعقل و تفکر، کاملاً همسو با هدف نهایی از تربیت است. به تصریح مبانی نظری تحول بنیادین، هدف غایی تربیت «آمادگی فردی و جمعی متریبان برای تحقق آگاهانه و اختیاری مراتبی از حیات طیبه در همه ابعاد» است. از سوی دیگر، «مهمترین زمینه تحقق مراتب حیات طیبه در همه ابعاد فردی و اجتماعی، آن است که عموم آحاد جامعه با کسب شایستگی‌های لازم، به افرادی صالح تبدیل و آماده تحقق آگاهانه و اختیاری مراتب حیات طیبه در همه ابعاد شوند...». انسان به واسطه تفکر و تعقل می‌تواند از هستی و موقعیت خویش در آن آگاه شده، به درک بهتر حقایق هستی در همه مراتب و جلوه‌های آن نایل شود و توان تشخیص حق و باطل، خیر و شر و صلاح و فساد را به دست آورد.

شایستگی‌های حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

- شایستگی‌های مورد انتظار برنامه از دانش آموز عبارتند از:
- توانایی تشخیص ارزش معرفتی معلومات و منابع آن‌ها، کسب اطلاعات و معلومات و سازماندهی صحیح آن‌ها برای دستیابی به سطوحی از شناخت را دارد.
 - با تحلیل پدیده‌ها و روابط آن‌ها و درک هدفمندی نظام خلقت، به تفکر خودشناسانه و تدبّر مسئولانه درباره زندگی خود می‌پردازد.
 - در موقعیت‌های مختلف زندگی، براساس صفات و ویژگی‌های منش تفکر مبتنی بر نظام معیار اسلامی عمل می‌کند.

سطوح شایستگی‌های حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت به تفکیک

دوره‌های تحصیلی

شایستگی‌ها	پیش‌دبستان	دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
<p>توانایی تشخیص ارزش معرفتی و معلومات و منابع آن‌ها، کسب اطلاعات و معلومات و سازماندهی صحیح آن‌ها برای دستیابی به سطوحی از شناخت را دارد.</p>	<p>توانایی تشخیص صفات اشیا و پدیده‌های عینی با استفاده از حواس پنج‌گانه را دارد و از تجربه خود برای تفسیر (طبقه‌بندی، ردیف کردن، نوبت‌بندی) اشیا و پدیده‌ها استفاده می‌کند.</p>	<p>اهمیت و ارزش حواس پنج‌گانه و ابزارها در گردآوری اطلاعات را درک می‌کند. از آن‌ها برای کسب تجربه، آگاهی و کشف روابط عینی و اشکار امور و پدیده‌ها، به طور نظام‌مند استفاده می‌کند. عواطف و احساسات خود را نسبت به یک موقعیت زندگی روزمره ابراز می‌کند. نقل (قرآن) پدر، مادر و معلم را به عنوان منابع کسب آگاهی می‌پذیرد.</p>	<p>اعتبار حواس پنج‌گانه، ابزار و تجربیات شخصی را با نگرش انتقادی بررسی می‌کند. توانایی تشخیص تفاوت‌های کلیدی هدف‌مند از مشاهده اتفاقی و قضاوت بر پایه شواهد را دارد و بر اساس آن روابط عینی و برخی روابط غیرملموس امور و پدیده‌ها را تشریح می‌کند. عواطف احساسات و گمان خود را نسبت به یک موقعیت با روش مناسب ابراز می‌کند. اهمیت و ارزش نقل و عقل را در کسب آگاهی، درک و از آن‌ها در استفاده می‌کند.</p>	<p>برای یافتن پاسخ سؤال‌های خود بر نامه‌ریزی و از ابزار و فنون کاوشگری برای شناخت خود و محیط استفاده می‌کند. اعتبار حواس پنج‌گانه، منابع نقلی و عقلی را با نگاه انتقادی بررسی و معیارهای خود را از منابع معتبر اخذ و براساس آن عمل می‌کند. اهمیت و ارزش حواس درونی و شهود در کسب آگاهی را درک می‌کند.</p>	<p>توانایی اعتبارسنجی معلومات و منابع آن‌ها (تجربه، نقل، عقل، شهود) و سازماندهی صحیح اطلاعات و معلومات برای شناخت حقایق و دست‌یافتن به نتایج معتبر را دارد.</p>
<p>با تحلیل پدیده‌ها و روابط آن‌ها و درک هدفمندی نظام خلقت، به تفکر خودشناسانه و تدبیر مسئولانه درباره زندگی خود می‌پردازد.</p>	<p>به کشف روابط عینی و اشکار اشیا و پدیده‌ها، بویژه صفات و توانایی‌های عینی خود، نشان می‌دهد. به منافع افعال پسندیده و معایب انجام افعال ناپسند را گسترش می‌دهد و براساس آن تصمیم‌گیری و عمل می‌کند.</p>	<p>کنجکاو می‌باشد. خود را برای درک چرایی‌های وجود خود و محیط را با طرح سؤالات مناسب نشان می‌دهد. اهمیت و ارزش مسئولیت‌پذیری و مسئولیت‌های خود را درک و در تنظیم روابط خود در زندگی جاری، به آن‌ها توجه می‌کند.</p>	<p>کنجکاو می‌باشد. خود را برای درک چرایی‌های وجود خود و محیط را با طرح سؤالات مناسب نشان می‌دهد. اهمیت و ارزش مسئولیت‌پذیری و مسئولیت‌های خود را درک و در تنظیم روابط خود در زندگی جاری، به آن‌ها توجه می‌کند.</p>	<p>از راه‌ها و روش‌های متنوع (حواس، عقل، نقل، شهود) برای کشف روابط امور و پدیده‌ها و پیش‌بینی مسیرهای ممکن زندگی خود استفاده می‌کند. برای رویدادها و پدیده‌های جهان پیرامون خود براساس نظام معیار، وضعیت مطلوبی تصور و تفاوت وضعیت مطلوب و وضعیت موجود، برایش دغدغه و مسأله ایجاد می‌کند.</p>	<p>با کشف پدیده‌ها و روابط بین آن‌ها و شناخت جایگاه خود در نظام آفرینش، هدف و مسیر زندگی خود را ترسیم می‌کند. تلاش می‌کند با استفاده از نظام معیار، تصمیمات آگاهانه‌تری بگیرد و به افراد و گروه‌های دیگر در جامعه برای تصمیم‌گیری‌های آگاهانه‌تر کمک کند.</p>

دوره دوم متوسطه	دوره اول متوسطه	دوره دوم ابتدایی	دوره اول ابتدایی	پیش‌دستان	سایستگی‌ها
<p>نقدپذیر است و از زبان صحیح و دقیق و ابزارها و فنون متنوع برای ارائه و توضیح خود استفاده می‌کند.</p> <p>با دیگران در حل مسائل و مشکلات همکاری می‌کند.</p> <p>فضیلت‌های فکری (استقلال، پشتکار و انضباط، انصاف، شرافت و تواضع فکری) در او نهادینه شده و آن‌ها را در موقعیت‌های مختلف به کار می‌گیرد.</p> <p>مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگوهای جمعی (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر، احترام به عقاید دیگران) در او نهادینه شده و آن‌ها را در موقعیت‌های مختلف به کار می‌گیرد.</p>	<p>در بیان احساسات و نظرات خود شهامت دارد و نقدپذیر است و از زبان صحیح و دقیق و فنون متنوع برای ارائه و توضیح آن‌ها استفاده می‌کند.</p> <p>فضیلت‌های فکری (استقلال، پشتکار و انضباط فکری و انصاف در دوری از مرأ و جدال، پرهیز از مغالطه، تعصب و سوگیری و خود محوری) را در فعالیت‌ها نمایش می‌دهد.</p> <p>گفت‌وگوهای جمعی، مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگو (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر، احترام به عقاید دیگران) را رعایت می‌کند.</p>	<p>در بیان احساسات و نظرات خود شهامت فکری دارد و از زبان صحیح و دقیق و فنون متنوع برای ارائه و توضیح آن‌ها استفاده می‌کند.</p> <p>فضیلت‌های فکری (استقلال، پشتکار و انضباط فکری و پرهیز از اثبات برتری خود و دوست‌داشتن غلبه یافتن بر دیگران را در بحث) را در فعالیت‌ها نمایش می‌دهد.</p> <p>مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگوهای جمعی (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر، احترام به عقاید دیگران) را می‌پذیرد و تلاش می‌کند آن‌ها را به کار گیرد.</p>	<p>در بیان احساسات و نظرات خود شهامت فکری دارد و از زبان واضح و روشن (کلامی و غیر کلامی) برای توضیح آن‌ها استفاده می‌کند.</p> <p>در بررسی پدیده‌های عینی، پشتکار و انضباط فکری دارد.</p> <p>به رعایت مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگوهای جمعی (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر)، توجه نشان می‌دهد.</p>	<p>از زبان (کلامی و غیر کلامی) برای ارائه احساسات و نظرات خود استفاده می‌کند.</p> <p>در گفت‌وگوهای جمعی شرکت می‌کند (شهامت فکری دارد).</p>	<p>در موقعیت‌های مختلف زندگی، بر اساس صفات و ویژگی‌های مثبت تفکر معیار اسلامی عمل می‌کند.</p>

ایده‌های کلیدی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

- انسان و جهان آفرینش
- تأمل، تدبر و تدبیر مسئولانه
- شناخت/ معرفت
- منش و فضیلت‌های انسان متفکر

مفاهیم اساسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

- ماهیت پدیده‌ها
- هویت انسان
- روابط، الگوها، قوانین و سنن حاکم بر پدیده‌ها
- ارزش و معیار
- انتخاب، تکلیف و مسئولیت
- سعادت و سعادت‌مندی
- چیستی شناخت/ معرفت
- علوم (رشته‌های علمی)
- فضایل فکری
- آداب اجتماعی مرتبط با تفکر و گفت‌وگو

نسبت ایده‌های کلیدی و مفاهیم اساسی

- انسان و جهان آفرینش
- ماهیت پدیده‌ها
- هویت انسان
- روابط، الگوها، قوانین و سنن حاکم بر پدیده‌ها

تأمل، تدبر و تدبیر مسئولانه

- ارزش و معیار

- انتخاب، تکلیف و مسئولیت
- سعادت و سعادت‌مندی

شناخت / معرفت

- چیستی شناخت / معرفت
- علوم (رشته‌های علمی)

منش و فضیلت‌های انسان متفکر

- فضایل فکری
 - آداب و مهارت‌های اجتماعی مرتبط با تفکر و گفت‌وگو
- توزیع مفاهیم اساسی در دوره‌ها در کتاب‌های آموزشی تکمیلی و کار دانش‌آموز براساس استانداردهای تولید محتوا در راهنمای حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت خواهد بود.

مهارت‌های اساسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

تفکر

- پرسشگری (مسئله‌یابی، طرح سؤال)
- برنامه‌ریزی برای گردآوری اطلاعات (مشاهده و آزمایش، نظرسنجی، مراجعه به منابع مکتوب)
- بررسی حقایق، داده‌ها و اطلاعات (سازماندهی و تفسیر اطلاعات: طبقه‌بندی، رمزگشایی امور و معنی کردن دقیق)
- بررسی و تعیین اطلاعات موجود و مورد نیاز
- بررسی عواطف، احساسات و حدس و گمان خود نسبت به یک موقعیت
- تحلیل موضوع (پی بردن به اهداف مطلب، پی بردن به ارتباطات موجود بین آن‌ها)
- تشخیص واقعیت‌های اثبات‌شده از ادعاها و نظرها
- تشخیص اطلاعات، ادعاها یا دلایل مربوط از نامربوط

- جور کردن حقایق و تشخیص همخوانی با واقعیت
- مشخص کردن دقت واقعی یک اظهار یا بیان
- تشخیص دادن نظرها یا استدلال‌های مبهم
- تشخیص دادن فرض‌های آزمایش نشده
- پی بردن به سوگیری‌ها
- تشخیص دادن مغلظه‌های منطقی
- تشخیص دادن مغایرت‌های منطقی در استدلال‌ها
- مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارایی) یک استدلال، نظر، موضوع

- استنتاج (شناسایی عناصر و شواهد مطمئن برای نتیجه‌گیری)
- ترسیم نمودارها و مدل‌ها برای نمایش داده‌ها رابطه‌ها و نتایج
- ارزشیابی (تعیین اعتبار مطلب و مشخص کردن اعتبار منبع)
- پیش‌بینی نتایج و پیامدها
- تصمیم‌گیری براساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب نظرها، پیشنهادها و راه‌حل‌ها در یک موقعیت
- کنترل فرایند تفکر و خودتنظیمی (ارزشیابی و تصحیح کردن تصمیم‌ها)
- خلق، تولید و ارائه (کشف و ارائه طرح‌ها و نظرها، راه‌حل‌ها و روش‌های نو و رهاسازی ذهن از مسیر معمول)
- ایده‌سازی با استفاده از فنون (بارش فکری، فهرست خصوصیات، روابط اجباری، سوالات ایده برانگیز، بدیعه‌پردازی و ...)

تعقل

- استخراج معیار
- سنجش با استفاده از معیار
- انتخاب و تصمیم‌گیری براساس سنجش با استفاده از نظام معیار

منش و فضیلت‌های انسان متفکر

- فضایل فکری
 - پشتکار فکری
 - انصاف فکری
 - شهامت فکری
 - همدلی فکری
 - استقلال فکری
 - شرافت فکری
 - تواضع فکری
- مهارت‌های اجتماعی مرتبط با تفکر و گفت‌وگو
 - رعایت نوبت
 - مهار کردن هیجان
 - گوش دادن مؤثر
 - احترام به عقاید دیگران
 - ترغیب دیگران به بیان نظرات خود
- استفاده از زبان صحیح و دقیق و ابزارها و فنون متنوع برای ارائه و توضیح احساسات و نظرات خود

توزیع مهارت‌های اساسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت در

دوره‌های تحصیلی

پیش‌دبستان	دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
<p>تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> پرسشگری (کنجکاوی و طرح سؤال درباره اشیا و پدیده‌ها) <p>• مشاهده و تفسیر (طبقه‌بندی، ردیف کردن و رتبه‌بندی)</p>	<p>تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> پرسشگری (کنجکاوی و طرح سؤال درباره محیط طبیعی و چربی محیط پیرامون) <p>• گردآوری اطلاعات از طریق مشاهده و آزمایش و تفسیر</p>	<p>تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> پرسشگری (مسئله‌یابی در محیط طبیعی و اجتماعی و طرح سؤال درباره وجود خود) <p>• گردآوری اطلاعات از طریق مشاهده و آزمایش، نظرسنجی، مراجعه به منابع مکتوب</p>	<p>تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> پرسشگری (مسئله‌یابی و طرح سؤال درباره روابط بین امور و پدیده‌ها برای شناخت حقیقت و غایت وجود) <p>• برنامه‌ریزی برای گردآوری اطلاعات از طریق مشاهده و آزمایش، نظرسنجی، مراجعه به منابع مکتوب</p>	<p>تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> پرسشگری (مسئله‌یابی و طرح سؤال درباره روابط بین امور و پدیده‌ها برای شناخت حقیقت و غایت وجود) <p>• انجام یک پروژه پژوهشی برای برای پاسخگویی به یک مسئله یا رفع یک نیاز</p>
<ul style="list-style-type: none"> بررسی حقایق، داده‌ها و اطلاعات (سازماندهی و تفسیر اطلاعات: طبقه‌بندی، رمزگشایی امور، معنی کردن دقیق) 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی حقایق، داده‌ها و اطلاعات (سازماندهی و تفسیر اطلاعات: طبقه‌بندی، رمزگشایی امور، معنی کردن دقیق) 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی حقایق، داده‌ها و اطلاعات (سازماندهی و تفسیر اطلاعات: طبقه‌بندی، رمزگشایی امور، معنی کردن دقیق) 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی حقایق، داده‌ها و اطلاعات (سازماندهی و تفسیر اطلاعات: طبقه‌بندی، رمزگشایی امور، معنی کردن دقیق) 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی حقایق، داده‌ها و اطلاعات (سازماندهی و تفسیر اطلاعات: طبقه‌بندی، رمزگشایی امور، معنی کردن دقیق)
<ul style="list-style-type: none"> بررسی و تعیین اطلاعات موجود و مورد نیاز 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی و تعیین اطلاعات موجود و مورد نیاز 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی و تعیین اطلاعات موجود و مورد نیاز 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی و تعیین اطلاعات موجود و مورد نیاز 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی و تعیین اطلاعات موجود و مورد نیاز
<ul style="list-style-type: none"> بررسی عواطف، احساسات و حدس و گمان خود نسبت به یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی عواطف، احساسات و حدس و گمان خود نسبت به یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی عواطف، احساسات و حدس و گمان خود نسبت به یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی عواطف، احساسات و حدس و گمان خود نسبت به یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> بررسی عواطف، احساسات و حدس و گمان خود نسبت به یک موقعیت

پیش‌دستان	دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
	<ul style="list-style-type: none"> تحلیل موضوع (پی بردن به اهداف مطلب، پی بردن به ارتباطات موجود بین آن‌ها) 	<ul style="list-style-type: none"> تحلیل موضوع (پی بردن به اهداف مطلب، پی بردن به ارتباطات موجود بین آن‌ها) 	<ul style="list-style-type: none"> تحلیل موضوع (پی بردن به اهداف مطلب، پی بردن به ارتباطات موجود بین آن‌ها) 	<ul style="list-style-type: none"> تحلیل موضوع (پی بردن به اهداف مطلب، پی بردن به ارتباطات موجود بین آن‌ها)
	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص واقعیت‌های اثبات شدنی از ادعاها و نظرها 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص واقعیت‌های اثبات شدنی از ادعاها و نظرها 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص واقعیت‌های اثبات شدنی از ادعاها و نظرها 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص واقعیت‌های اثبات شدنی از ادعاها و نظرها
	<ul style="list-style-type: none"> اطلاعات یا دلایل مربوط از نامربوط 	<ul style="list-style-type: none"> اطلاعات، ادعاها یا دلایل مربوط از نامربوط 	<ul style="list-style-type: none"> اطلاعات، ادعاها یا دلایل مربوط از نامربوط 	<ul style="list-style-type: none"> اطلاعات، ادعاها یا دلایل مربوط از نامربوط
		<ul style="list-style-type: none"> جور کردن حقایق و تشخیص همخوانی با واقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> جور کردن حقایق و تشخیص همخوانی با واقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> جور کردن حقایق و تشخیص همخوانی با واقعیت
		<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن دقت واقعی یک اظهار یا بیان 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن دقت واقعی یک اظهار یا بیان 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن دقت واقعی یک اظهار یا بیان
		<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن نظرها یا استدلال‌های مبهم 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن نظرها یا استدلال‌های مبهم 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن نظرها یا استدلال‌های مبهم
			<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن فرض‌های آزمایش نشده 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن فرض‌های آزمایش نشده
			<ul style="list-style-type: none"> پی بردن به سوگیری‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> پی بردن به سوگیری‌ها
			<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن مغلطه‌های منطقی 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن مغلطه‌های منطقی

پیش‌دبستان	دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن مغایرت‌های منطقی در استدلال‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> تشخیص دادن مغایرت‌های منطقی در استدلال‌ها
<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع 	<ul style="list-style-type: none"> مشخص کردن نقاط قوت (امتیازها، منافع، کارآیی) یک موضوع
<ul style="list-style-type: none"> استنتاج (شناسایی عناصر و شواهد مطمئن برای نتیجه‌گیری) 	<ul style="list-style-type: none"> استنتاج (شناسایی عناصر و شواهد مطمئن برای نتیجه‌گیری) 	<ul style="list-style-type: none"> استنتاج (شناسایی عناصر و شواهد مطمئن برای نتیجه‌گیری) 	<ul style="list-style-type: none"> استنتاج (شناسایی عناصر و شواهد مطمئن برای نتیجه‌گیری) 	<ul style="list-style-type: none"> استنتاج (شناسایی عناصر و شواهد مطمئن برای نتیجه‌گیری)
<ul style="list-style-type: none"> ترسیم نمودار برای نمایش رابطه‌ها و نتایج 	<ul style="list-style-type: none"> ترسیم نمودار برای نمایش رابطه‌ها و نتایج 	<ul style="list-style-type: none"> ترسیم نمودارها و مدل‌ها برای نمایش داده‌ها و نتایج 	<ul style="list-style-type: none"> ترسیم نمودارها و مدل‌ها برای نمایش داده‌ها، رابطه‌ها و نتایج 	<ul style="list-style-type: none"> ترسیم نمودارها و مدل‌ها برای نمایش داده‌ها، رابطه‌ها و نتایج
<ul style="list-style-type: none"> ارزشیابی (تعیین اعتبار مطلب و مشخص کردن اعتبار منبع) 	<ul style="list-style-type: none"> ارزشیابی (تعیین اعتبار مطلب و مشخص کردن اعتبار منبع) 	<ul style="list-style-type: none"> ارزشیابی (تعیین اعتبار مطلب و مشخص کردن اعتبار منبع باتاکید بر اعتبار حواس پنجگانه) 	<ul style="list-style-type: none"> ارزشیابی (تعیین اعتبار مطلب و مشخص کردن اعتبار منبع) 	<ul style="list-style-type: none"> ارزشیابی (تعیین اعتبار مطلب و مشخص کردن اعتبار منبع)
<ul style="list-style-type: none"> پیش‌بینی نتایج و پیامدها 	<ul style="list-style-type: none"> پیش‌بینی نتایج و پیامدها 	<ul style="list-style-type: none"> پیش‌بینی نتایج و پیامدها 	<ul style="list-style-type: none"> پیش‌بینی نتایج و پیامدها 	<ul style="list-style-type: none"> پیش‌بینی نتایج و پیامدها
<ul style="list-style-type: none"> تصمیم‌گیری براساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب نظرها، پیشنهادها و راه‌حل‌ها در یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> تصمیم‌گیری براساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب نظرها، پیشنهادها و راه‌حل‌ها در یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> تصمیم‌گیری براساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب نظرها، پیشنهادها و راه‌حل‌ها در یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> تصمیم‌گیری براساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب نظرها، پیشنهادها و راه‌حل‌ها در یک موقعیت 	<ul style="list-style-type: none"> تصمیم‌گیری براساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب نظرها، پیشنهادها و راه‌حل‌ها در یک موقعیت

پیش‌دستان	دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
<ul style="list-style-type: none"> • خلق، تولید و ارائه (رها سازی ذهن از مسیر معمول) 	<ul style="list-style-type: none"> • خلق، تولید و ارائه (کشف و ارائه طرح‌ها و راه‌سازای ذهن از مسیر معمول) 	<ul style="list-style-type: none"> • خلق، تولید و ارائه (کشف و ارائه طرح‌ها و راه‌حل‌ها و روش‌های نو و رها سازی ذهن از مسیر معمول) 	<ul style="list-style-type: none"> • خلق، تولید و ارائه (کشف و ارائه طرح‌ها و نظرها، راه‌حل‌ها و روش‌های نو و رها سازی ذهن از مسیر معمول) 	<ul style="list-style-type: none"> • کنترل فرایند تفکر و خودتنظیمی (ارزشیابی و تصحیح کردن تصمیم‌ها)
<ul style="list-style-type: none"> • ایده‌سازی با استفاده از فنون (بارش فکری، روابط اجباری، سوالات ایده‌برانگیز نظیر کاربردهای دیگر، به صورت فعلی، ...، اقتباس، تغییر ترتیب، معکوس‌سازی، ترکیب و بدیعه‌پردازی) 	<ul style="list-style-type: none"> • ایده‌سازی با استفاده از فنون (بارش فکری، فهرست خصوصیات، روابط اجباری، سوالات ایده برانگیز نظیر کاربردهای دیگر، به صورت فعلی، ...، اقتباس، تعدیل و جان‌شینی، به حد اکثر رساندن و بزرگ‌نمایی، ضرب و تکثیر، کوچک‌سازی، حذف کردن و تقسیم کردن، تغییر ترتیب، معکوس‌سازی و ترکیب، یادسپارها، بدیعه‌پردازی) 	<ul style="list-style-type: none"> • ایده‌سازی با استفاده از فنون (بارش فکری، فهرست خصوصیات، روابط اجباری، سوالات ایده برانگیز نظیر کاربردهای دیگر، به صورت فعلی، ...، اقتباس، تعدیل و جان‌شینی، به حد اکثر رساندن و بزرگ‌نمایی، ضرب و تکثیر، کوچک‌سازی، حذف کردن و تقسیم کردن، تغییر ترتیب، معکوس‌سازی و ترکیب، یادسپارها، بدیعه‌پردازی) 	<ul style="list-style-type: none"> • ایده‌سازی با استفاده از فنون (بارش فکری، فهرست خصوصیات، روابط اجباری، سوالات ایده برانگیز نظیر کاربردهای دیگر، به صورت فعلی، ...، اقتباس، تعدیل و جان‌شینی، به حد اکثر رساندن و بزرگ‌نمایی، ضرب و تکثیر، کوچک‌سازی، حذف کردن و تقسیم کردن، تغییر ترتیب، معکوس‌سازی و ترکیب، یادسپارها، بدیعه‌پردازی) 	<ul style="list-style-type: none"> • ایده‌سازی با استفاده از فنون (بارش فکری، فهرست خصوصیات، روابط اجباری، سوالات ایده برانگیز نظیر کاربردهای دیگر، به صورت فعلی، ...، اقتباس، تعدیل و جان‌شینی، به حد اکثر رساندن و بزرگ‌نمایی، ضرب و تکثیر، کوچک‌سازی، حذف کردن و تقسیم کردن، تغییر ترتیب، معکوس‌سازی و ترکیب، یادسپارها، بدیعه‌پردازی)

پیش دبستان	دوره اول ابتدایی	دوره دوم ابتدایی	دوره اول متوسطه	دوره دوم متوسطه
<p>منش تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> • به کارگیری مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگوهای جمعی (رعایت نوبت و گوش دادن مؤثر) 	<p>تعقل</p> <ul style="list-style-type: none"> • انتخاب و تصمیم‌گیری براساس سنجش با استفاده از نظام معیار <p>منش تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> • داشتن شهامت فکری • به کارگیری مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگوهای جمعی (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر، احترام به عقاید دیگران) 	<p>تعقل</p> <ul style="list-style-type: none"> • انتخاب و تصمیم‌گیری براساس سنجش با استفاده از نظام معیار <p>منش تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> • داشتن شهامت و پشتکار و انضباط فکری • به کارگیری مهارت‌های اجتماعی و آداب گفت‌وگوهای جمعی (رعایت نوبت، کنترل هیجان، گوش دادن مؤثر، احترام به عقاید دیگران، نقدپذیری و انعطاف، پرهیز از تعصب و سوگیری) 	<p>تعقل</p> <ul style="list-style-type: none"> • استخراج معیار • مقایسه وضع موجود و وضع مطلوب با استفاده از معیار <p>منش تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> • همفکری با دیگران در حل مسائل 	<p>تعقل</p> <ul style="list-style-type: none"> • استخراج معیار • ترسیم وضعیت مطلوب براساس نظام معیار اسلامی • سنجش با استفاده از معیار <p>منش تفکر</p> <ul style="list-style-type: none"> • انتخاب و تصمیم‌گیری براساس سنجش با استفاده از نظام معیار • همفکری با دیگران در حل مسائل
<ul style="list-style-type: none"> • اقدام، تأثیرگذاری، پاسخگو و مسئولیت‌پذیر بودن 	<ul style="list-style-type: none"> • داشتن شهامت فکری 	<ul style="list-style-type: none"> • داشتن شهامت و پشتکار و انضباط فکری 	<ul style="list-style-type: none"> • همفکری با دیگران در حل مسائل 	<ul style="list-style-type: none"> • همفکری با دیگران در حل مسائل
<ul style="list-style-type: none"> • استفاده از زبان کلامی (شفاهی) و غیر کلامی برای ارائه و توضیح احساسات و نظرات خود 	<ul style="list-style-type: none"> • استفاده از زبان واضح و روشن برای ارائه و توضیح احساسات و نظرات خود 	<ul style="list-style-type: none"> • استفاده از زبان صحیح و دقیق و ابزارها و فنون متنوع برای ارائه و توضیح احساسات و نظرات خود 	<ul style="list-style-type: none"> • استفاده از زبان صحیح و دقیق و ابزارها و فنون متنوع برای ارائه و توضیح احساسات و نظرات خود 	<ul style="list-style-type: none"> • استفاده از زبان صحیح و دقیق و ابزارها و فنون متنوع برای ارائه و توضیح احساسات و نظرات خود

روش‌های یاددهی یادگیری

شایستگی‌های حوزه‌های تربیت و یادگیری به دو طریق توسط کتاب‌های درسی و آموزشی پیگیری می‌شود.

۱- مفاهیم و مضامین انتخابی؛

۲- شیوه‌های سازماندهی و ارائه آن‌ها.

مورد دوم از طریق به‌کارگیری راهبردهای یاددهی - یادگیری مناسب محقق می‌شود. اصول حاکم بر راهبردهای یاددهی-یادگیری که در طراحی برنامه درسی تفکر و حکمت مورد توجه است به شرح زیر است.

جهت تحقق شایستگی‌ها توجه به الزامات زیر ضروری است:

● روش‌های یاددهی - یادگیری زمینه‌ساز ابزار گرایش‌های فطری، شناخت موقعیت یادگیرنده و اصلاح مداوم آن است.

● از روش‌های متنوع مانند: کاوشگری، روش‌های مشارکتی، بحث و گفت‌وگو و... استفاده می‌شود.

● فرصت‌های متنوعی برای دانش‌آموزان جهت به‌کارگیری منابع متعدّد و متنوّع یادگیری (مواد و رسانه‌های آموزشی، فضا و اشخاص) فراهم می‌شود.

● روش‌ها به گونه‌ای انتخاب می‌شوند که به ترکیب تفکر و تعقل در عرصه نظر و عمل منجر شوند.

● روش‌ها باید به ایجاد حلقه‌های کندوکاو و اجتماع پژوهشی کلاس درس (گروه کوچک و گروه کلاسی) که دارای کنش و واکنش شناختی و عاطفی باشند منجر شوند.

تعاریف انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی)

در حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت

کتاب‌های آموزشی و تربیتی (غیردرسی):

منظور از کتاب‌های آموزشی و تربیتی در این نوشته، کتاب‌های غیردرسی‌اند؛ گرچه، کتاب‌های درسی نیز جزو کتاب‌های آموزشی محسوب می‌شوند. کتاب‌های آموزشی غیردرسی، به دو دسته کتاب‌های کمک‌آموزشی و کتاب‌های کمک‌درسی تقسیم می‌شوند و هر یک دارای زیر مجموعه مخصوص به خود می‌باشد:

الف) کتاب‌های کمک‌آموزشی: کتاب‌هایی هستند که به منظور ایجاد انگیزه، افزایش دانش، توسعه یادگیری و ارتقای شایستگی‌های لازم در دو بعد فردی و اجتماعی تهیه و تنظیم می‌شوند و الزاماً به برنامه‌های درسی دوره تحصیلی وابسته نیستند و شامل کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز و کتاب‌های حمایتی می‌شوند:

۱. کتاب‌های تکمیلی: کتاب‌هایی برای دانش‌آموزان هستند که در گستره‌ای وسیع‌تر نسبت به کتاب‌های درسی، به تدارک فرصت‌ها و موقعیت‌های یادگیری می‌پردازند. کتاب‌های تکمیلی یا کتاب‌های غنی‌سازی تجربیات یادگیری دانش‌آموزان شامل مجموعه‌ای از فرصت‌های یادگیری هستند که در سطحی فراتر از حیث وسعت و عمق مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی برنامه درسی تفکر و حکمت پایه و دوره مربوط، طراحی و تدوین شده‌اند و هدف آن‌ها پاسخگویی به نیازهای خاص دانش‌آموزان است.

۲. کتاب‌های حمایتی: کتاب‌هایی هستند که به منظور ارتقای شایستگی‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان و کارشناسان و همچنین آگاهی والدین و همراهی آن‌ها با اهداف آموزش یا ارتقای شایستگی‌های تربیت‌فرزندان توسط اولیا، تولید می‌شوند.

● **حمایتی معلمان و کارشناسان:** کتاب‌هایی هستند که به رشد مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی معلمان و کارشناسان در پرورش تفکر و زمینه‌های یادگیری

و تدریس در چارچوب اهداف و برنامه‌درسی و ارتقای دانش پایهٔ معلمان در زمینهٔ پرورش تفکر توجه خاصی دارند.

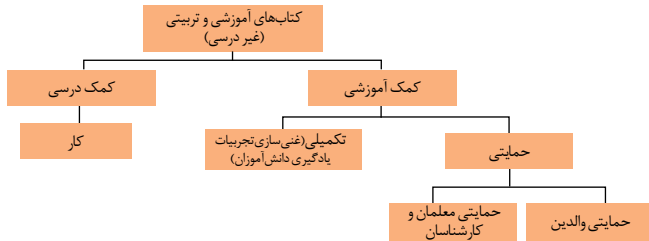
● **حمایتی والدین:** کتاب‌هایی هستند که به منظور همراهی والدین با فعالیت‌های آموزشی مدرسه ای تولید می‌شوند و آن‌ها را با اهداف و روش‌های آموزش آشنا می‌کنند. باید توجه داشت که هدف این نوع کتاب‌ها، سپردن بخشی یا تمام فرآیند آموزش به عهدهٔ والدین نمی‌باشد، بلکه قصد، شناساندن بایدها و نبایدهای آموزشی و ایجاد فرصت تعامل با کودکان در محیط خارج از مدرسه است.

ب) کتاب‌های کمک‌درسی: کتاب‌هایی هستند که به منظور تسهیل، تثبیت و تعمیق یادگیری مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی در جهت اهداف برنامه‌ها و کتاب‌های درسی مرتبط تولید می‌شوند؛ مانند کتاب‌های کار. **کتاب‌های کار:** این نوع کتاب‌ها شامل مجموعه‌های از فرصت‌های یادگیری هستند که در قلمرو مفاهیم، مهارت‌های اساسی و ایده‌های کلیدی به راهنمای حوزهٔ تربیت و یادگیری تفکر و حکمت تأسی می‌جویند و هدف آن‌ها توسعهٔ شایستگی‌های تفکر از طریق کار در کلاس و با کمک معلم و کار فردی دانش‌آموز در خانه و در صورت لزوم با کمک اولیا است.

نکته:

- کتاب‌های تمرین به مفهوم رایج آن که با تمهید فرصت‌های تکراری باعث تثبیت یادگیری در دانش‌آموزان می‌شوند و بنیان آن‌ها بر تکرار مطالب کتاب درسی نهاده شده است، برای پرورش تفکر مناسب نمی‌باشند.
- کتاب‌هایی که به ارائهٔ مستقیم پاسخ سؤالات کتاب‌های درسی می‌پردازند، با اهداف پرورش تفکر در تضاد می‌باشند.

چارت انواع کتاب‌های آموزشی و تربیتی (غیردرسی)

معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی منابع آموزشی و تربیتی

در مصوبه ۸۲۸ شورای عالی آموزش و پرورش ۱۳ معیار و استاندارد عمومی زیر معرفی شده است:

۱. خلاقیت و نوآوری
۲. رعایت قواعد زبان و خط فارسی
۳. سهولت به‌کارگیری
۴. صحت و دقت علمی
۵. تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی
۶. رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی
۷. تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد
۸. به‌روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان
۹. سادگی و روانی محتوا
۱۰. سازمان‌دهی مناسب محتوا
۱۱. توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی
۱۲. رعایت اصول بهداشتی و ایمنی
۱۳. جذابیت شکلی و ظاهری

تعاریف مفهومی و عملیاتی معیارها و استانداردهای عمومی

۱. خلاقیت و نوآوری

خلاقیت عبارت است از تولید ایده‌های بدیع، عرضه محصولات نو به شیوه‌ای متفاوت و یا حل یک مسئله به شیوه‌ای نوین. خلاقیت باید توأم با به‌کارگیری فرایندهای منطقی در حل مسئله باشد؛ از جمله درک مشکل یا مسئله، به‌کارگیری حواس، گردآوری و بررسی اطلاعات مورد نیاز، کاوشگری، حدس زدن و فرضیه‌سازی، ارزیابی و آزمون فرضیه‌ها و اصلاح مجدد آن‌ها و بالاخره ارائه نتایج و خلق چیزهای نو. نوآوری نیز فرایند ایجاد یک فکر و چیزهای نو است که منجر به خلاقیت می‌شود.

۲. رعایت قواعد زبان و خط فارسی

رعایت ضوابط دستوری و قواعد کلی در نوشتار با استفاده از خط و زبان فارسی معیار، ضروری است. این قواعد را فرهنگستان زبان و ادب فارسی ایران وضع می‌کند و به‌کارگیری آن‌ها از بروز ناهماهنگی و اختلاف در ساختار کلمات و جملات (ترکیب واژه‌ها، تجزیه واژگان و ترکیب واژگان) و پیدایش رسم الخط‌های متفاوت جلوگیری می‌کند.

۳. سهولت به‌کارگیری

منظور از سهولت به‌کارگیری، امکان استفاده آسان از منابع و مواد آموزشی اعم از مکتوب و غیرمکتوب (دیداری و شنیداری) در موقعیت‌های مختلف زندگی است؛ هنگامی که مخاطب در استفاده از منبع آموزشی دچار مشقت نشود و احساس کند این منبع یا کتاب به یادگیری و حل مشکلات یادگیری او کمک می‌کند، به استفاده از آن راغب می‌شود.

۴. صحت و دقت علمی

منظور از صحت و دقت علمی، منطبق بودن محتوا با آخرین نظریات و یافته‌های علمی، تجربیات و روش‌های علمی، توافق و تفاهم صاحب‌نظران بر روی موضوع و نبود تناقض در بیان آرا و گفته‌هاست.

۵. تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی منظور، ارتباط و تناسب مواد آموزشی با مؤلفه‌های اسناد بالادستی نظیر مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و به ویژه سند برنامه درسی ملی و عناصر راهنمای حوزه‌های تربیت و یادگیری یازده‌گانه (در دوره‌های تحصیلی) است.

۶. رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی به ترجیحات برگرفته از قرآن و سنت پیامبر(ص)، معارف اسلامی و هنجارهای ارزشی - اجتماعی مردم ایران که از فرهنگ مشترک مردم ایران نظیر آداب و رسوم، باورها و عقاید، تجربیات و خرده فرهنگ‌های مردم ایران برگرفته شده است، اشاره دارد. این ارزش‌ها معمولاً در اسناد بالادستی از جمله سند مهندسی فرهنگی (فصل دوم - ارزش‌ها)، نقشه علمی کشوری (فصل اول)، سند تحول بنیادین (فصل دوم بیانیه ارزش‌ها) و مبانی سند برنامه درسی ملی (بخش پیوست سند) تعیین شده است.

۷. تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد به نیازهای مختلف کودکان و نوجوانان، در انتخاب مواد آموزشی و با عنایت به تحولات رشدی و نظام به هم پیوسته و یکپارچه شخصیت دانش‌آموز که متشکل از خرده‌نظام‌های شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و تجارب عملکردی او در دوره‌های مختلف سنی است، اشاره دارد. (مبانی روان‌شناختی سند برنامه درسی ملی)

۸. به‌روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان

به طراحی، تولید و انتخاب محتوای آموزشی با توجه به یافته‌ها، کشفیات، نظریات جدید، منابع علمی و فناوری روز اشاره دارد و در عین حال نیازهای آموزشی آینده کودکان و نوجوانان را مورد توجه قرار داده است.

۹. سادگی و روانی محتوا

به معیارهایی در انتخاب محتوای مواد آموزشی توسط طراح، مؤلف و یا تولیدکننده اشاره دارد که موجب می‌شود مطالب آموزشی برای اکثریت دانش‌آموزان در گروه سنی مربوط قابل درک باشد. از ویژگی‌ها و بایسته‌های متن آموزشی، ساده بودن و تناسب داشتن محتوا با درک و فهم مخاطب است.

۱۰. سازمان‌دهی مناسب محتوا

سازمان‌دهی محتوا به شیوه‌ای گفته می‌شود که طی آن بین اجزا و عناصر محتوایی یک بسته آموزشی و یا مواد و رسانه آموزشی و تربیتی از نظر طولی و عرضی ارتباط معنی‌دار برقرار شود، به گونه‌ای که علاوه بر انسجام منطقی و سهولت در یادگیری، همزمان با تداوم محتوا و رشد سنی فراگیر عمق و پیچیدگی مطلب بیشتر شود و شامل دو فرایند متفاوت است؛ نخست تصمیم‌گیری درباره چگونگی عرضه مواد و نظم واحدهای درسی و دوم توجه به توالی است که برحسب آن، مطالب درسی در کلاس عرضه می‌شود. در سازمان‌دهی مواد آموزشی توجه به ارتباط طولی محتوای مواد آموزشی (رعایت اصل توالی، مداومت و فزاینندگی) و ارتباط عرضی محتوای مواد آموزشی با یکدیگر (از طریق برقراری ارتباط موازی، همجوشی رشته‌ای و یا سازمان‌دهی به صورت بین رشته‌ای از طریق سازمان‌دهی رشته‌های وسیع و یا روش تحقیق در موضوعات بین‌رشته‌ای) ضروری است.

۱۱. توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی

به معرفی آثار مادی و معنوی ایرانیان و مسلمانان در مواد آموزشی مختلف اشاره دارد. آثار علمی و فرهنگی، بخش نرم‌افزاری یک تمدن و آثار ساختمانی، بخش سخت‌افزاری یک تمدن را تشکیل می‌دهد. توجه به این آثار و معرفی آن‌ها در مواد و رسانه‌های آموزشی و تربیتی از اهمیت فراوانی برخوردار است.

۱۲. رعایت اصول بهداشتی و ایمنی

رعایت ملاحظات بهداشتی و ایمنی مانند استفاده از مواد اولیه سالم، سبک، بی‌خطر، با

کیفیت و مقاوم در ساخت محصولات آموزشی موجب می‌شود که به فرد و محیط‌زیست آسیبی وارد نشود و از طرفی بهداشت روانی مصرف‌کننده به خاطر زیبایی و یا قیمت معقول آن محصول نیز حفظ شود. در تهیه کتاب‌های آموزشی توجه به ملاحظات بهداشتی نیازمند استفاده از کاغذهای مرغوب به جای کاغذهای بازیافتی است. همچنین نباید رنگ کاغذ کاملاً شفاف و وزن کتاب و ماده آموزشی سنگین باشد.

۱۳. جذابیت شکلی و ظاهری

توجه به خصوصیات ظاهری در طراحی و ساخت مواد آموزشی و تربیتی موجب می‌شود که کودکان، نوجوانان و یا معلمان و والدین با دیدن آن، به استفاده از ماده آموزشی علاقه‌مند شوند.

معیارها و استانداردهای عمومی تولید و ارزشیابی منابع آموزشی و تربیتی

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید

و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت

معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
• خلاقیت و نوآوری:			
۱. زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲. تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳. خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل / طرح افکار تازه / ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربرست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴. موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵. محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• رعایت قواعد زبان و خط فارسی:			
		۲	۶. قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.
		۲	۷. قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.
		۲	۸. به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.
• سهولت به کارگیری:			
		۶	۹. طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.
• صحت و دقت علمی:			
		۴	۱۰. محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.
		۲	۱۱. محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.
• تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:			
		۴	۱۲. با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.
		۲	۱۳. به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.
		۲	۱۴. به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.
• رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:			
		۳	۱۵. ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.
		۳	۱۶. به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.

معیارها و سنججه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
• تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:			
۱۷. به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸. به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		
• به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:			
۱۹. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
• سادگی و روانی محتوا:			
۲۱. از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲. از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
• سازماندهی مناسب محتوا:			
۲۳. محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴. محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵. محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶. شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» تولید و ارزشیابی کتاب‌ها و منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:			
		۳	۲۷. محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.
		۲	۲۸. محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.
• ملاحظات بهداشتی و ایمنی:			
		۶	۲۹. در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.
• جذابیت شکلی و ظاهری:			
		۲	۳۰. استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۱. موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۲. از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.
	۸۰		جمع کل

معیارها و استانداردهای اختصاصی تولید و ارزشیابی کتابها و منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت

الف.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک»

همه منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	محتوای انتخاب شده با ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه تناسب دارد.	۲		
۲	روش‌های سازماندهی محتوا مبتنی بر پرورش شایستگی‌های روش و منش تفکر و تعقل است.	۲		
۲. توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۱	به توسعه شایستگی‌های پایه تفکر (انتقادی، سیستمی، تخیل، قوه ابداع و خلق، حل مسئله، کاوشگری، و ...) متناسب با ظرفیت کتاب توجه شده است.	۲		
۲	به توسعه شایستگی‌های پرسشگری، هدایت مشاهدات، تأمل، قضاوت بر اساس شواهد و تصمیم‌گیری توجه شده است.	۲		
۳	به پرورش شایستگی‌های تحلیل، قضاوت و خود ارزیابی بر اساس نظام معیار توجه شده است.	۲		
۴	به توسعه خصلت‌های اخلاقی فرد متفکر توجه شده است.	۲		
۳. برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۱	محتوا از ارجاعات مناسب به منابع معتبر بهره‌مند است.	۲		
۲	محتوا مبتنی بر آخرین یافته‌های علمی حوزه یادگیری تفکر است.	۲		

الف. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی مشترک» همه منابع آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۴. تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطب				
۱	برای آرایه محتوا از قالب‌های متناسب با میزان درک و فهم مخاطب استفاده شده است.	۲		
۲	ترتیب و توالی محتوا به درک و فهم بهتر مخاطب کمک می‌کند.	۲		
۵. توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱	به مخاطبان با سبک‌های یادگیری و شناختی کلی / تحلیلی، کلامی / تصویری، تأملی / تکانشی و تفاوت‌های دیگر توجه شده است.	۳		
۶. فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱	فرصت‌هایی جهت تعامل مخاطب با محتوا از طریق کامل کردن متن، مشارکت در تکمیل ایده، آزمون ایده‌ها و نظرها و آرایه پیشنهادات فراهم شده است.	۲		
۲	دارای اجزای پشتیبان و تعاملی مانند فیلم، لوح فشرده، وبگاه پشتیبان و موارد مشابه است.	۱		
۷. تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱	ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم با سن مخاطب متناسب است.	۲		
۸. بیان مشفقانه بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱	لحن محتوا به گونه‌ای است که همدلی و همراهی مؤلف و مخاطب را فراهم می‌کند.	۲		
۹. استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱	برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها، از اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها استفاده شده است.	۱		
۲	اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها با متن ارائه شده تناسب دارد.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱۰. تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۱	محتوای کتاب به نیازهای فرد در برقراری ارتباط مناسب با خود، خدا و خلقت، از منظر فرد متفکر مسئول، پاسخ می‌دهد.	۲		
۲	محتوای کتاب به نیاز کنونی و آتی مخاطب برای حضور مؤثر در اجتماع و پذیرش مسئولیت پاسخ می‌دهد.	۲		
۱۱. رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۱	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی براساس طبقه‌بندی فیبا ارائه شده است.	۱		
۲	در صورت استفاده از ایده‌ها و نظرات دیگران، در ارجاعات به این مسئله اشاره شده است.	۱		
۳	به کسانی که در تألیف و یا ترجمه کتاب سهمی داشته‌اند، به نحو مقتضی، مانند درج در شناسنامه کتاب و تشکر، اشاره شده است.	۱		

جمع: ۴۰

ب.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی»

هریک از انواع کتاب‌های آموزشی - تربیتی تفکر و حکمت

ب.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کمک آموزشی تفکر و حکمت

ب.۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی»

کتاب‌های تکمیلی دانش آموز تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری ^۱				
۱	فرصت تشخیص و تعیین ارزش معلومات و منابع توسط مخاطبان را فراهم می‌کند.	۲۰		
۲	فرصت تسلط لازم در به کارگیری روش‌های کسب اطلاعات و معلومات (مباحثه، مشاهده، نظرسنجی و مراجعه به منابع مکتوب) را فراهم می‌کند.			
۳	فرصت‌هایی برای پرورش مهارت‌های یادداشت‌برداری، مرتب کردن، طبقه‌بندی اطلاعات، تفسیر، تحلیل، استنتاج و استنباط را فراهم می‌کند.			
۴	فرصت‌های لازم برای پرورش تفکر از طریق تحلیل پدیده‌ها و روابط آن‌ها و درک هدفمندی خلقت، تفکر خودشناسانه و تدبیر مسئولانه درباره زندگی خود را فراهم می‌سازد.			
۵	توانایی پرسشگری (مسئله‌یابی) و طرح سؤال درباره امور و پدیده‌ها و روابط موجود یا ممکن بین آن‌ها را در مخاطبان تقویت می‌کند.			
۶	توانایی در نظر گرفتن تمامی جزئیات، جنبه‌ها و زوایای مختلف یک موقعیت مبهم و بررسی همه جانبه آن را پرورش می‌دهد.			
۷	فرصت‌های بررسی عواطف، احساسات، حدس و گمان، فرضیه‌ها و تخیل نسبت به موقعیت‌ها را فراهم می‌کند.			
۸	فرصت‌های ارزیابی تصمیم‌ها بر اساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب، نظر، پیشنهادها و راه‌حل‌ها و پیش‌بینی نتایج و پیامدها، در یک موقعیت را فراهم می‌کند.			
۹	فرصت‌هایی برای کنترل فرایند تفکر و خودتنظیمی (ارزشیابی و تصحیح کردن تصمیم‌ها) فراهم می‌سازد.			

۱. بیست امتیاز این ویژگی متناسب با ظرفیت کتاب در پوشش دادن اهداف تخصصی داده می‌شود یعنی پیگیری همه اهداف در یک کتاب الزامی نیست.

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۲. برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۱	اطلاعات و واقعیت‌های علمی از وحدت و یکپارچگی موضوعی و منطقی برخوردار هستند.	۳		
۲	از مدل و ساختار معینی در پرورش تفکر پیروی می‌کند.	۳		
۳. ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۱	محتوا در شروع و ادامه، سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی و پرسشگری مخاطبان برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۲		
۲	محتوا مرتبط با زندگی روزمره مخاطبان است و معلومات جدید و مهمی به یادگیری‌های مخاطب اضافه می‌کند.	۲		
۴. کمک به رشد و توسعه علمی، ذهنی و شناختی مخاطب				
۱	موجب یادگیری وسیع‌تر مخاطب درباره موضوعاتی مانند تفکر، تدبیر، تعقل، حکمت و ... می‌شود.	۲		
۲	موجب توجه مخاطب به حوزه‌های وسیع‌تری درباره موضوع (مصادیق، مثال‌ها و مسئله‌ها) می‌شود.	۲		
۳	موجب ایجاد سؤال‌های جدید، نیاز به زمینه‌های مطالعاتی بیشتر و کشف پیوندها و رابطه‌های گسترده‌تر می‌شود.	۲		
۵. ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۱	ارتباط تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها با تجارب ملموس مخاطبان را به صورت واضح نشان می‌دهد.	۲		
۲	فرصت‌هایی را برای کشف روابط و پیوندها بین پدیده‌ها فراهم می‌سازد.	۲		

ب.۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۶. توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
۱	محتوا، متناسب با سطوح مختلف شناختی (حداقل دو سطح) ارائه شده است.	۲		
۲	در طرح موضوع، ارائه مثال و مصداق به تفاوت‌های جنسیت و سبک زندگی ناشی از محیط جغرافیایی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی مخاطبان توجه دارد.	۲		
۷. افزایش گیرایی مطالب با استفاده از قالب‌های متنوعی مانند داستان، شعر و نمایشنامه، به صورت‌های ساده یا ترکیبی				
۱	از قالب‌های مختلف مانند داستان، شعر، نمایشنامه، بازی، آزمایش و موارد مشابه، به صورت‌های ساده یا ترکیبی، برای افزایش گیرایی محتوا استفاده شده است.	۳		
۲	بین جنبه‌های هنری و جنبه‌های آموزشی در قالب مورد استفاده، تعادل برقرار کرده است.	۳		
۸. خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۱	از مثال‌های بدیع و سؤال‌های محرک در جهت وضوح و روشن‌سازی مفهوم استفاده شده است.	۲		
۲	در به‌کارگیری سه رسانه متن، تصویر و انیمیشن از خلاقیت و نوآوری به صورت مؤثر استفاده شده است.	۲		
۳	از سبک‌های متنوع برای ارائه محتوا، تثبیت و ارزیابی استفاده شده است.	۲		
۹. برخورداری از تصویر، نمودار، جدول، گراف و نقشه، برای انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب به مخاطبان				
۱	از نمودارها برای نمایش رابطه‌های علت و معلولی، رشد یابنده، نزول کننده، تکوینی و قیاسی متناسب با موضوع استفاده شده است.	۲		
۲	از تصاویر برای نمایش حساسیت، جزئیات، وضوح و عمق بخشی استفاده شده است.	۲		
۳	از جداول و گراف‌ها برای نمایش داده‌ها، اطلاعات و رابطه‌های مفهومی به صورت خلاصه استفاده شده است.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱۰. تقویت علاقه مخاطبان نسبت به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده				
۱	از طریق طرح سؤال درخصوص ارتباط موضوع با علائق و تجربیات فردی دانش‌آموزان باعث تقویت علاقه آن‌ها می‌شود.	۲		
۲	با ارائه موقعیت مسئله ساز دانش‌آموزان را به بررسی ابعاد و جوانب و پیامدهای مختلف مسئله و جست‌وجوی راه‌حل‌ها ترغیب می‌کند.	۲		
۳	با برانگیختن حس کنجکاوی، خواننده را به مطالعه بیشتر درباره موضوع تشویق می‌کند.	۲		
۱۱. معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابعی برای مطالعه بیشتر				
۱	منابع تألیف یا ترجمه را بر اساس یک سبک علمی منبع‌نویسی معرفی کرده است.	۲		
۲	منابع مناسب برای مطالعه بیشتر را معرفی کرده است.	۲		
۱۲. فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر منطقی و نقاد (ویژه کتاب‌های پرورش تفکر منطقی و نقاد)				
۱	توانایی استنباط؛ تشخیص داده‌های درست از نادرست از میان اطلاعات داده شده و دستیابی به نتیجه را ارتقا می‌دهد.	۲		
۲	توانایی استنتاج؛ نتیجه‌گیری کلی از مقدماتی جزئی به دور از پیش‌دوری‌های ذهنی و توانایی تفکیک مقدمات، مفروضات و داده‌ها از نتیجه کلی را پرورش می‌دهد.	۲		
۳	توانایی تعبیر و تفسیر؛ پردازش اطلاعات و تعیین اعتبار آن‌ها و قضاوت درباره منطقی بودن رابطه نتایج و داده‌ها و مقدمات و مفروضات آن را پرورش می‌دهد.	۲		
۴	توانایی ارزشیابی استدلال‌های منطقی؛ تشخیص استدلال‌های قوی (استدلال مهم و مرتبط با سؤال) و ضعیف (کم‌اهمیت یا غیر مرتبط با سؤال) را پرورش می‌دهد.	۲		

۱. در صورتی که کتابی خاص پرورش تفکر انتقادی یا پرورش تفکر خلاق باشد، سنجه‌های ویژگی پرورش تفکر خلاق و تفکر منطقی و نقاد، به طور ماتریسی برای ارزیابی استفاده خواهند شد. در صورتی که کتابی به هر دو وجه پرداخته باشد ۸ امتیاز بین سنجه‌های دو ویژگی توزیع خواهند شد.

ب.۱.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱۳. فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر خلاق (ویژه کتاب‌های پرورش تفکر خلاق)				
۱	فرصت‌های فرایندی لازم برای پرورش توانایی حل خلاقانه مسئله (شامل مراحل آمادگی، تکوین، روشنگری و تأیید/ توجه، تخیل، توسعه، عمل و ...) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	در انتخاب و سازماندهی محتوا به سه اصل توجه عمیق، گریز از واقعیت کنونی و تحرک ذهنی اهتمام دارد.	۲		
۳	روش‌ها و فنون خلق ایده، نظر و راه حل را با روش مناسب به مخاطبان آموزش می‌دهد.	۲		
۴	محتوا در جهت پرورش و ارتقاء ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق، انتخاب و سازماندهی شده است.	۲		

جمع: ۸۰

ب.۲.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. برخورداری از اطلاعات نوین برای گسترش دانش معلمان و کارشناسان				
۱	حاوی اطلاعات معتبر درباره مفهوم تفکر و انواع آن، تعقل، شناخت و حکمت است.	۲		
۲	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره روش‌ها و فناوری‌های مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۳	حاوی معتبرترین اطلاعات درباره نقش و ویژگی‌های مضامین مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۴	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره طراحی آموزشی و نقش مربیان و دانش‌آموزان در فرایند پرورش تفکر است.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۲. بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۱	محتوا سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی مخاطبان برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۳		
۲	محتوا زمینه تعامل مخاطبان با موضوع را فراهم می‌کند.	۳		
۳. تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین حرفه‌ای، تربیتی و تخصصی مخاطب				
۱	توانایی انتخاب مضمون متناسب با اهداف برنامه و نیازهای مخاطبان برای زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۲	توانایی انتخاب رسانه مناسب (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای طرح موضوع و زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۳	توانایی پرسشگری، مدیریت و تسهیل‌گری به عنوان مهارت‌های پایه معلمان در کلاس پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۴	توانایی انتخاب و طراحی فعالیت‌های مناسب برای پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۵	توانایی ارزیابی سطوح تفکر دانش‌آموزان و ارائه بازخورد مناسب و به موقع را ارتقا می‌دهد.	۲		
۴. ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعه مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی				
۱	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره مبانی نظری، رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا و ارزشیابی برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (درباره مؤلفه‌های برنامه)	۲		
۲	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره نقش رسانه‌ها و معیارهای انتخاب آن‌ها (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (درباره ابزار)	۲		
۳	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره پرسشگری، مدیریت و تسهیل‌گری در کلاس پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (درباره روش‌ها)	۲		

ب.۲.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۵. ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم کشورهای گوناگون جهان و مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۱	به بررسی مقایسه‌ای رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا و ارزشیابی برنامه پرورش تفکر بین ایران و جهان پرداخته است.	۳		
۲	نظرات صاحب‌نظران مختلف اعم از مسلمان و غیرمسلمان، ایرانی و غیر ایرانی را مقایسه کرده است.	۳		
۶. ارائه مهارت‌ها و تمرین‌هایی قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۱	فعالیت‌ها و تمرین‌هایی برای انتخاب مضامین، پرورش مهارت‌های تفکر و تعقل و به کارگیری رسانه‌ها، متناسب با شرایط محیط آموزشی و برنامه، پیش‌بینی شده است.	۲		
۲	محتوای ارائه شده متناسب با نیازهای سطوح مختلف دانشی و مهارتی معلمان براساس برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت پیش‌بینی شده است.	۲		
۳	موقعیت‌ها و فعالیت‌هایی جهت هدایت خانواده برای پرورش تفکر، به معلمان و کارشناسان ارائه می‌کند.	۲		
۷. افزایش توانمندی‌های معلمان در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های کلاسی مناسب برای دانش‌آموزان^۱				
۱	توانایی معلمان در طراحی آموزشی متناسب با انواع موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر برای عموم دانش‌آموزان را تقویت می‌کند.	۴		
۲	توانایی معلمان در طراحی آموزشی متناسب با انواع موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر متناسب با نیازهای دانش‌آموزان خاص را تقویت می‌کند.			
۸. درهم تنیدگی محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی دانش‌آموزان و فناوری‌های نوین				
۱	مضامین و مصادیق بر اساس مسائل امروز فرد و جامعه (ارتباط گذشته، حال و آینده، مسائل مرتبط با فناوری) انتخاب شده است.	۳		

۱. چهار امتیاز این ویژگی متناسب با ظرفیت کتاب در پوشش دادن سنجه‌ها تخصیص داده می‌شود یعنی پیگیری هر دو سنجه در یک کتاب الزامی نیست.

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
۹. تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری تفکر و حکمت برای مخاطب				
		۲	رویکرد، شایستگی‌ها و انتظارات عملکردی برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.	۱
		۳	محتوای برنامه درسی و سازماندهی آن، راهبردهای آموزش، رسانه‌های آموزشی و شیوه ارزشیابی برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.	۲
۱۰. ارتقاء توانایی پرورش تفکر پژوهشی^۱				
		۲	معلمان را با مفاهیم، مؤلفه‌ها، فنون و روش‌ها و ابزارهای کاوشگری آشنا می‌سازد.	۱
		۲	توانایی معلمان برای طراحی و اجرای یک پروژه پژوهشی توسط خودشان را افزایش می‌دهد.	۲
		۲	توانایی معلمان برای آموزش و هدایت پژوهش‌های دانش‌آموزی را افزایش می‌دهد.	۳
		۲	معلمان را با شیوه‌های مستندسازی نتایج پژوهش و آموزش شیوه‌های مستندسازی و ارائه نتایج پژوهش‌های دانش‌آموزی آشنا می‌کند.	۴
۱۱. ارتقاء توانایی پرورش تفکر فلسفی (منطقی و انتقادی)				
		۲	معلم را با مدل یا مدل‌های پرورش تفکر و شیوه‌های کاربرد آن‌ها متناسب با برنامه درسی حوزه یادگیری تفکر و حکمت آشنا می‌کند.	۱
		۲	شناخت معلمان از موانع پرورش تفکر و راهکارهای رفع آن‌ها را تقویت می‌کند.	۲
		۲	توانایی استفاده از ابزارها و فنون پرورش تفکر را، براساس طراحی منطقی ارتقا می‌دهد.	۳
		۲	شناخت معلمان از فضایل فکری و راهکارهای پرورش آن‌ها را تقویت می‌کند.	۴

۱. در ویژگی‌های سه بند آخر (تفکر پژوهشی، تفکر فلسفی و تفکر خلاق) در صورتی که کتابی به یک ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن ویژگی توزیع خواهند شد و در صورتی که به دو ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن دو ویژگی توزیع خواهند شد.

ب.۳.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱۲. ارتقاء توانایی پرورش تفکر خلاق				
۱	شناخت معلمان از مراحل حل خلاقانه مسئله (مراحل آمادگی، تکوین، روشنگری و تأیید/ توجه، تخیل، توسعه، عمل و ...) و چگونگی آموزش آن‌ها را افزایش می‌دهد.	۲		
۲	مهارت معلمان در کاربرد سه اصل توجه عمیق، گریز از واقعیت کنونی و تحرک ذهنی در طراحی آموزشی را ارتقا می‌دهد.	۲		
۳	شناخت معلمان از روش‌ها، فنون و شرایط پرورش خلاقیت و توانایی کاربرد عملی آن‌ها را افزایش می‌دهد.	۲		
۴	توانایی طراحی آموزشی در جهت پرورش و ارتقاء ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق در دانش آموزان را افزایش می‌دهد.	۲		

جمع: ۸۰

ب.۳.۱.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی"
کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. برخورداری از اطلاعات نوین برای گسترش دانش والدین				
۱	حاوی اطلاعات معتبر درباره مفهوم تفکر و انواع آن، تعقل، شناخت و حکمت است.	۲		
۲	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره روش‌ها و فناوری‌های مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۳	حاوی معتبرترین اطلاعات درباره نقش و ویژگی‌های مضامین مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۴	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره طراحی آموزشی و نقش خانواده در فرایند پرورش تفکر است.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجش‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۲. بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۱	محتوا سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی مخاطبان برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۳		
۲	محتوا زمینه تعامل مخاطبان با موضوع را فراهم می‌کند.	۳		
۳. تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین تربیتی مخاطبان				
۱	توانایی انتخاب مضمون متناسب با اهداف برنامه و نیازهای مخاطبان برای زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۲	توانایی انتخاب رسانه مناسب (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای طرح موضوع و زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۳	توانایی پرسشگری و تسهیل‌گری به عنوان مهارت‌های پایه پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۴	توانایی انتخاب و طراحی فعالیت‌های مناسب برای پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۵	توانایی ارزیابی سطوح تفکر کودک و ارائه بازخورد مناسب و به موقع را ارتقا می‌دهد.	۲		
۴. ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعه مهارت‌های تربیتی پرورش تفکر				
۱	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره مبانی نظری، رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا و ارزشیابی برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (درباره مؤلفه‌های برنامه)	۲		
۲	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره نقش رسانه‌ها و معیارهای انتخاب آن‌ها (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (درباره ابزار)	۲		
۳	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره پرسشگری و تسهیل‌گیری در پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (درباره روش‌ها)	۲		

ب.۱.۱.۳. ویژگی‌ها و سنجه‌های "اختصاصی" کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۵. ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم کشورهای گوناگون جهان و مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۱	به بررسی مقایسه‌ای رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا و ارزشیابی برنامه پرورش تفکر بین ایران و جهان پرداخته است.	۳		
۲	نظرات صاحب‌نظران مختلف اعم از مسلمان و غیرمسلمان، ایرانی و غیرایرانی را مقایسه کرده است.	۳		
۶. ارائه مهارت‌ها و تمرین‌هایی قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۱	فعالیت‌ها و تمرین‌هایی برای انتخاب مضامین، پرورش مهارت‌های تفکر و تعقل و به کارگیری رسانه‌ها، متناسب با شرایط محیط زندگی و برنامه پیش‌بینی شده است.	۲		
۲	محتوای ارائه شده متناسب با نیازهای سطوح مختلف دانشی و مهارتی اولیا براساس برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت پیش‌بینی شده است.	۲		
۳	موقعیت‌ها و فعالیت‌هایی جهت هدایت خانواده برای پرورش تفکر ارائه می‌کند.	۲		
۷. افزایش توانمندی‌های اولیا در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های فکری برای پرورش تفکر در پرورش فرزندان^۱				
۱	توانایی اولیا در طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر (نیازهای عام) را تقویت می‌کند.	۴		
۲	توانایی اولیا در طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر متناسب با نیازهای خاص فرزند خود را تقویت می‌کند.			
۸. درهم‌تنیدگی محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی کودکان و نوجوانان و فناوری‌های نوین				
۱	مضامین و مصادیق براساس مسائل امروز فرد و جامعه (ارتباط گذشته، حال و آینده، مسائل مرتبط با فناوری) انتخاب شده است.	۳		

۱. چهار امتیاز این ویژگی متناسب با ظرفیت کتاب در پوشش دادن سنجه‌ها تخصیص داده می‌شود؛ یعنی پیگیری هر دو سنجه در یک کتاب الزامی نیست.

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۹. تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری تفکر و حکمت برای مخاطب				
۱	رویکرد، شایستگی‌ها و انتظارات عملکردی برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.	۵		
۲	محتوای برنامه درسی و سازماندهی آن، راهبردهای آموزش، شیوه ارزشیابی و رسانه‌های آموزشی برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.			
۱۰. ارتقاء توانایی پرورش تفکر پژوهشی^۱				
۱	اولیا را با مفهوم، مؤلفه‌ها، فنون و روش و ابزارهای کاوشگری آشنا می‌سازد.	۴		
۲	توانایی اولیا برای نظارت و راهنمایی (ایفای نقش مناسب) اجرای یک پروژه پژوهشی توسط فرزندشان را افزایش می‌دهد.	۴		
۱۱. ارتقاء توانایی پرورش تفکر فلسفی (منطقی و انتقادی)				
۱	اولیا را با مدل یا مدل‌های پرورش تفکر و شیوه‌های کاربرد آن‌ها متناسب با برنامه درسی حوزه یادگیری تفکر و حکمت آشنا می‌کند.	۲		
۲	شناخت اولیا از موانع پرورش تفکر و راهکارهای رفع موانع را تقویت می‌کند.	۲		
۳	توانایی استفاده از ابزارها و فنون پرورش تفکر را، براساس طراح منطقی ارتقا می‌دهد.	۲		
۴	شناخت اولیا از فضایل فکری و راهکارهای پرورش آن‌ها را تقویت می‌کند.	۲		
۱۲. فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر خلاق				
۱	شناخت اولیا از روش‌ها، فنون و شرایط پرورش خلاقیت و توانایی کاربرد عملی آن‌ها را افزایش می‌دهد.	۴		
۲	توانایی اولیا در طراحی موقعیت، جهت پرورش و ارتقاء ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق در فرزندان را افزایش می‌دهد.	۴		

جمع: ۸۰

۱. در ویژگی‌های سه بند آخر (تفکر پژوهشی، تفکر فلسفی و تفکر خلاق)، در صورتی که کتابی به یک ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن ویژگی توزیع خواهند شد و در صورتی که دو ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن دو ویژگی توزیع خواهند شد.

ب.۲.۱. ویزگی‌ها و سنجه‌های «اختصاصی» کتاب‌های کمک‌درسی تفکر و حکمت

ب.۱.۲.۱. ویزگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کار تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱. فراهم کردن فرصت شکوفایی فطرت و استعداد‌های دانش‌آموزان				
۱	فعالیت‌هایی برای پرورش توانایی درک موقعیت خود (در خانواده، محیط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، هستی) متناسب با ویژگی‌های سنی مخاطب فراهم می‌کند. (تشخیص موقعیت)	۲		
۲	فعالیت‌هایی برای توانمندی در درک نیازهای حال و آینده دانش‌آموز فراهم می‌کند. (تشخیص اولویت‌ها)	۲		
۳	فعالیت‌هایی برای توانمندی در شناخت خود (توانمندی‌ها، علایق، نقاط قوت و ضعف) فراهم می‌کند. (تشخیص توانمندی‌ها)	۲		
۴	فعالیت‌هایی برای ارتقاء مهارت انتخاب، تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای اصلاح موقعیت در شرایط گوناگون را فراهم می‌کند. (انتخاب و عمل آگاهانه)	۲		
۲. ایجاد فرصت کاربرد یافته‌های علوم گوناگون در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموز				
۱	دانش‌آموز را نسبت به مسائل زندگی فردی و اجتماعی حساس می‌کند.	۲		
۲	دیدگاه مخاطبان را درباره مسائل زندگی فردی و اجتماعی تحت تأثیر قرار می‌دهد.	۲		
۳	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا توانایی ارائه راه‌حل و فرضیه‌سازی برای کاهش فاصله وضع موجود و مطلوب را ارتقا دهد.	۲		
۴	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا توانایی ارزیابی نظری یا عملی راه‌حل‌ها و فرضیه‌های پیشنهادی را ارتقا دهد.	۲		

ردیف	ویژگی ها و سنجه ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۳. تعمیق درک دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب کتاب درسی و برنامه‌دستی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت				
۱	فرصت بررسی مضامین کتاب درسی یا مضامین مناسب برای تفکر از جنبه‌های متفاوت را فراهم کرده است.	۲		
۲	دانش‌آموزان را با کاربردهای مطالب کتاب درسی یا برنامه درسی در زندگی آشنا می‌کند و آموخته‌های جدید را با یادگیری‌های پیشین دانش‌آموز پیوند می‌دهد. (معنادار ساختن)	۲		
۳	از طریق ساده‌سازی مطالب و ذکر و دریافت مثال‌های متنوع به عمق‌بخشی مطالب کمک می‌کند.	۲		
۴	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا دانش‌آموز با یافتن رابطه‌های آشکار و پنهان بین مصادیق و مثال‌ها به درک عمیق‌تری از مطالب نایل آید.	۲		
۴. پرورش مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب‌های درسی				
۱	فرصت‌هایی برای پاسخگویی به سؤالات با استفاده از روش‌ها و منابع گوناگون فراهم می‌کند.	۳		
۲	فعالیت‌هایی برای ارتقاء مهارت‌های تفسیر، تحلیل، استنباط، ارزیابی، استنتاج و خودتنظیمی طراحی می‌کند.	۲		
۳	فعالیت‌هایی برای به کارگیری ابزارها و وسایل (ابزار گردآوری اطلاعات، ثبت و ارائه نتایج با فناوری، مدل‌ها و ...) فراهم می‌کند.	۲		
۵. فراهم کردن زمینه استحکام و استمرار فرایند یادگیری دانش‌آموزان				
۱	محتوا سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی و پرسشگری مخاطبان برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۲		
۲	محتوا معلومات جدید و ارزشمندی به آموخته‌های مخاطبان اضافه می‌کند.	۲		
۳	با فراهم آوردن فرصت‌های تعامل با محتوا و دیگران، امکان یادگیری را افزایش می‌دهد.	۲		

ب.۱.۲.۱. ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی کتاب‌های کار تفکر و حکمت

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۶. ارائه موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری و مهارت‌های متنوع و فراتر از کتاب درسی (در صورت نداشتن کتاب درسی، متناسب با برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت)				
۱	از طریق مقایسه و طبقه‌بندی مفاهیم، ارزش‌ها و مثال‌های بیشتر درباره موضوعات کتاب یا برنامه، موجب افزایش دانش و مهارت دانش‌آموزان می‌شود.	۲		
۲	از ابزارهای متنوع مانند نمودارها، نقشه‌ها، تصویرها، جداول و ... برای دستیابی به مهارت‌های وسیع‌تر بهره گرفته است.	۲		
۷. فراهم کردن زمینه پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از طریق پیش‌بینی کارهای گروهی در فعالیت‌ها				
۱	از طریق پیش‌بینی فعالیت‌های گروهی و ثبت نتایج آن، امکان توجه به آرا و نظرات دیگران و همفکری با آن‌ها در حل مسائل را فراهم می‌سازد.	۲		
۲	امکان طراحی، برنامه‌ریزی و اقدام مرتبط با برنامه را به صورت گروهی فراهم می‌کند.	۳		
۳	امکان ارزیابی همه مراحل طراحی، برنامه‌ریزی و اقدام مرتبط با برنامه را به صورت گروهی فراهم می‌کند.	۲		
۸. بسط و توسعه فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان در محیط متنوع محل زندگی آن‌ها				
۱	فعالیت‌های یادگیری برای تعامل با خانواده، همسالان و محیط اجتماعی طراحی شده است.	۲		
۲	فعالیت‌های یادگیری برای به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات طراحی شده است.	۲		
۳	فعالیت‌های یادگیری برای تعامل با محیط طبیعی طراحی شده است.	۲		
۹. فراهم کردن شایستگی‌های پایه تعقل در مخاطبان از طریق طراحی موقعیت‌های آموزشی و تربیتی مناسب				
۱	امکان تأمل درباره موضوعات و درک ضرورت داشتن معیار را فراهم می‌آورد.	۲		
۲	امکان کاربست معیارها را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۲		
۳	امکان ارزیابی و انتخاب معیارها را برای مخاطب فراهم می‌سازد.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱۰. فراهم ساختن فرصت پرورش شایستگی‌های مشترک انواع تفکر				
۱	توانایی پرسشگری (مسئله‌یابی و طرح سؤال دربارهٔ امور و پدیده‌ها و روابط موجود یا ممکن بین آن‌ها) را در مخاطبان تقویت می‌کند.	۳		
۲	توانایی در نظر گرفتن تمامی جزئیات، جنبه‌ها و زوایای مختلف یک موقعیت مبهم و بررسی همه جانبه آن را پرورش می‌دهد.	۲		
۳	فرصت‌های بررسی عواطف، احساسات، حدس و گمان، فرضیه‌ها و تخیل نسبت به موقعیت‌ها و ارزیابی تصمیم‌ها بر اساس فنون را فراهم می‌کند.	۲		
۴	فرصت استفاده از ابزارهای تفکر (ترسیم نمودار و مدل‌ها) برای نمایش داده‌ها، رابطه‌ها و نتایج را فراهم می‌کند.	۳		
۵	از مدل و ساختار معینی در پرورش تفکر پیروی می‌کند.	۲		
۱۱. فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر منطقی و نقاد (ویژهٔ کتاب‌های پرورش تفکر منطقی و نقاد)^۱				
۱	توانایی استنباط؛ تشخیص داده‌های درست از نادرست از میان اطلاعات داده شده و دستیابی به نتیجه را ارتقا می‌دهد.	۲		
۲	توانایی استنتاج؛ نتیجه‌گیری کلی از مقدماتی جزئی به دور از پیش‌داوری‌های ذهنی و توانایی تفکیک مقدمات، مفروضات و داده‌ها از نتیجهٔ کلی را پرورش می‌دهد.	۲		
۳	توانایی تعبیر و تفسیر؛ پردازش اطلاعات و تعیین اعتبار آن‌ها و قضاوت دربارهٔ منطقی بودن رابطهٔ نتایج و داده‌ها و مقدمات و مفروضات آن را پرورش می‌دهد.	۲		
۴	توانایی ارزشیابی استدلال‌های منطقی؛ تشخیص استدلال‌های قوی (استدلال مهم و مرتبط با سؤال) و ضعیف (کم اهمیت یا غیر مرتبط با سؤال) را پرورش می‌دهد.	۲		

۱. در صورتی که کتابی خاص پرورش تفکر انتقادی یا پرورش تفکر خلاق باشد، سنجه‌های ویژگی پرورش تفکر خلاق و تفکر منطقی و نقاد، به طور ماتریسی برای ارزیابی استفاده خواهند شد. در صورتی که کتابی به هر دو وجه پرداخته باشد ۸ امتیاز بین سنجه‌های دو ویژگی توزیع خواهند شد.

ردیف	ویژگی ها و سنجه ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
۱۲. فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر خلاق (ویژه کتاب‌های پرورش تفکر خلاق)				
۱	فرصت‌های فرایندی لازم برای پرورش توانایی حل خلاقانه مسئله (شامل مراحل آمادگی، تکوین، روشنگری و تأیید/ توجه، تخیل، توسعه، عمل و ... بر اساس مدل و ساختار مشخص) را فراهم می‌کند.	۲		
۲	در انتخاب و سازماندهی محتوا به سه اصل توجه عمیق، گریز از واقعیت کنونی و تحرک ذهنی اهتمام دارد.	۲		
۳	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا مخاطب، روش‌ها و فنون خلق ایده، نظر و راه حل را در انجام فعالیت‌ها به کار گیرد.	۲		
۴	محتوا در جهت پرورش و ارتقا ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق، انتخاب و سازماندهی شده است.	۲		

جمع: ۸۰

ضمیمہ ۱

فرم‌های ارزشیابی و جداول ارزیابی از انواع کتاب‌ها و منابع آموزشی و تربیتی (غیردرسی) تفکر و حکمت

۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع کمک‌آموزشی تفکر و حکمت

۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌ها و منابع تکمیلی دانش‌آموز تفکر و حکمت ۱.۱.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش‌آموز تفکر و حکمت

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» کتاب‌های تکمیلی تفکر و حکمت

معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	نوضیحات
• خلاقیت و نوآوری:			
۱. زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲. تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳. خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کار بست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴. موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵. محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		

ویژگی‌ها و سنججهای «عمومی» کتاب‌های تکمیلی تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنججهای
• رعایت قواعد زبان و خط فارسی:			
		۲	۶. قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.
		۲	۷. قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.
		۲	۸. به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.
• سهولت به کارگیری:			
		۶	۹. طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.
• صحت و دقت علمی:			
		۴	۱۰. محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.
		۲	۱۱. محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.
• تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:			
		۴	۱۲. با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.
		۲	۱۳. به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.
		۲	۱۴. به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.
• رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:			
		۳	۱۵. ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.
		۳	۱۶. به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:			
		۵	۱۷. به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.
		۳	۱۸. به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.
• به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:			
		۲	۱۹. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.
		۲	۲۰. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.
• سادگی و روانی محتوا:			
		۳	۲۱. از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.
		۲	۲۲. از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.
• سازماندهی مناسب محتوا:			
		۲	۲۳. محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.
		۱	۲۴. محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.
		۲	۲۵. محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.
		۱	۲۶. شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.
• توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:			
		۳	۲۷. محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.
		۲	۲۸. محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» کتاب‌های تکمیلی تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• ملاحظات بهداشتی و ایمنی:			
		۶	۲۹. در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.
• جذابیت شکلی و ظاهری:			
		۲	۳۰. استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۱. موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۲. از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.
۸۰			جمع کل

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی

« ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز تفکر و حکمت »

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
• وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
		۲	محتوای انتخاب شده با ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه تناسب دارد.	۱
		۲	روش‌های سازماندهی محتوا مبتنی بر پرورش شایستگی‌های روش و منش تفکر و تعقل است.	۲

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۳	به توسعه شایستگی‌های پایه تفکر (انتقادی، سیستمی، تخیل، قوه ابداع و خلق، حل مسئله، کاوشگری، و...) متناسب با ظرفیت کتاب توجه شده است.	۲		
۴	به توسعه شایستگی‌های پرسشگری، هدایت مشاهدات، تأمل، قضاوت بر اساس شواهد و تصمیم‌گیری توجه شده است.	۲		
۵	به پرورش شایستگی‌های تحلیل، قضاوت و خود ارزیابی بر اساس نظام معیار توجه شده است.	۲		
۶	به توسعه خصلت‌های اخلاقی فرد متفکر توجه شده است.	۲		
• برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۷	محتوا از ارجاعات مناسب به منابع معتبر بهره‌مند است.	۲		
۸	محتوا مبتنی بر آخرین یافته‌های علمی حوزه یادگیری تفکر است.	۲		
• تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطب				
۹	برای آرایه محتوا از قالب‌های متناسب با میزان درک و فهم مخاطب استفاده شده است.	۲		
۱۰	ترتیب و توالی محتوا به درک و فهم بهتر مخاطب کمک می‌کند.	۲		
• توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱۱	به مخاطبان با سبک‌های یادگیری و شناختی کلی/تحلیلی، کلامی/تصویری، تأملی/تکانشی و تفاوت‌های دیگر توجه شده است.	۳		
• فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۲	فرصت‌هایی جهت تعامل مخاطب با محتوا از طریق کامل کردن متن، مشارکت در تکمیل ایده، آزمودن ایده‌ها و نظرها و آرایه پیشنهادات فراهم شده است.	۲		
۱۳	دارای اجزای پشتیبان و تعاملی مانند فیلم، لوح فشرده، وبگاه پشتیبان و موارد مشابه است.	۱		

ویژگی‌ها و سنج‌های اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز تفکر و حکمت»

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱۴	ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم با سن مخاطب متناسب است.	۲		
• بیان مشفقانه بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱۵	لحن محتوا به گونه‌ای است که همدلی و همراهی مؤلف و مخاطب را فراهم می‌کند.	۲		
• استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱۶	برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها، از اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها استفاده شده است.	۱		
۱۷	اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها با متن ارائه شده تناسب دارد.	۲		
• تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۱۸	محتوای کتاب به نیازهای فرد در برقراری ارتباط مناسب با خود، خدا و خلقت، از منظر فرد متفکر مسئول، پاسخ می‌دهد.	۲		
۱۹	محتوای کتاب به نیاز کنونی و آتی مخاطب برای حضور مؤثر در اجتماع و پذیرش مسئولیت پاسخ می‌دهد.	۲		
• رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۲۰	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی براساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۱		
۲۱	در صورت استفاده از ایده‌ها و نظرات دیگران، در ارجاعات به این مسئله اشاره شده است.	۱		
۲۲	به کسانی که در تألیف و یا ترجمه کتاب سهمی داشته‌اند، به نحو مقتضی، مانند درج در شناسنامه کتاب و تشکر، اشاره شده است.	۱		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• مبتنی بودن بر اهداف حوزه تربیت و یادگیری^۱				
۲۳	فرصت تشخیص و تعیین ارزش معلومات و منابع توسط مخاطبان را فراهم می‌کند.			
۲۴	فرصت تسلط لازم در به کارگیری روش‌های کسب اطلاعات و معلومات (مباحثه، مشاهده، نظرسنجی و مراجعه به منابع مکتوب) را فراهم می‌کند.			
۲۵	فرصت‌هایی برای پرورش مهارت‌های یادداشت‌برداری، مرتب کردن، طبقه‌بندی اطلاعات، تفسیر، تحلیل، استنتاج و استنباط را فراهم می‌کند.			
۲۶	فرصت‌های لازم برای پرورش تفکر از طریق تحلیل پدیده‌ها و روابط آن‌ها و درک هدفمندی خلقت، تفکر خودشناسانه و تدبیر مسئولانه درباره زندگی خود را فراهم می‌سازد.			
۲۷	توانایی پرسشگری (مسئله‌یابی و طرح سؤال درباره امور و پدیده‌ها و روابط موجود یا ممکن بین آن‌ها) را در مخاطبان تقویت می‌کند.	۲۰		
۲۸	توانایی در نظر گرفتن تمامی جزئیات، جنبه‌ها و زوایای مختلف یک موقعیت مبهم و بررسی همه جانبه آن را پرورش می‌دهد.			
۲۹	فرصت‌های بررسی عواطف، احساسات، حدس و گمان، فرضیه‌ها و تخیل نسبت به موقعیت‌ها را فراهم می‌کند.			
۳۰	فرصت‌های ارزیابی تصمیم‌ها براساس بررسی اطلاعات، احساسات، مزایا و معایب، نظرها، پیشنهادهای و راه‌حل‌ها و پیش‌بینی نتایج و پیامدها، در یک موقعیت را فراهم می‌کند.			
۳۱	فرصت‌هایی برای کنترل فرایند تفکر و خودتنظیمی (ارزشیابی و تصحیح کردن تصمیم‌ها) فراهم می‌سازد.			

۱. بیست امتیاز این ویژگی متناسب با ظرفیت کتاب در پوشش دادن اهداف تخصیص داده می‌شود یعنی پیگیری همه اهداف در یک کتاب الزامی نیست.

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز تفکر و حکمت»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• برخورداری از انسجام در اطلاعات و واقعیت‌های علمی				
۳۲	اطلاعات و واقعیت‌های علمی از وحدت و یکپارچگی موضوعی و منطقی برخوردار هستند.	۳		
۳۳	از مدل و ساختار معینی در پرورش تفکر پیروی می‌کند.	۳		
• ایجاد انگیزه و تقویت آن در مخاطب				
۳۴	محتوا در شروع و ادامه، سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی و پرسشگری مخاطبان برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۲		
۳۵	محتوا مرتبط با زندگی روزمره مخاطبان است و معلومات جدید و مهمی به یادگیری‌های مخاطب اضافه می‌کند.	۲		
• کمک به رشد و توسعه علمی، ذهنی و شناختی مخاطب				
۳۶	موجب یادگیری وسیع‌تر مخاطب درباره موضوعاتی مانند تفکر، تدبیر، تعقل، حکمت و ... می‌شود.	۲		
۳۷	موجب توجه مخاطب به حوزه‌های وسیع‌تری درباره موضوع (مصادیق، مثال‌ها و مسئله‌ها) می‌شود.	۲		
۳۸	موجب ایجاد سؤال‌های جدید، نیاز به زمینه‌های مطالعاتی بیشتر و کشف پیوندها و رابطه‌های گسترده‌تر می‌شود.	۲		
• ارائه تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها به صورت مستدل				
۳۹	ارتباط تعمیم‌ها، مفاهیم و واقعیت‌ها با تجارب ملموس مخاطبان را به صورت واضح نشان می‌دهد.	۲		
۴۰	فرصت‌هایی را برای کشف روابط و پیوندها بین پدیده‌ها فراهم می‌سازد.	۲		
• توجه به نیازهای اختصاصی مخاطب				
۴۱	محتوا، متناسب با سطوح مختلف شناختی (حداقل دو سطح) ارائه شده است.	۲		
۴۲	در طرح موضوع، ارائه مثال و مصداق به تفاوت‌های جنسیت و سبک زندگی ناشی از محیط جغرافیایی، وضعیت اقتصادی و اجتماعی مخاطبان توجه دارد.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• افزایش‌گیری مطالب با استفاده از قالب‌های متنوعی مانند داستان، شعر و نمایشنامه، به صورت‌های ساده یا ترکیبی				
۴۳	از قالب‌های مختلف مانند داستان، شعر، نمایشنامه، بازی، آزمایش و موارد مشابه، به صورت‌های ساده یا ترکیبی، برای افزایش‌گیری محتوا استفاده شده است.	۳		
۴۴	بین جنبه‌های هنری و جنبه‌های آموزشی در قالب مورد استفاده، تعادل برقرار کرده است.	۳		
• خلاقیت و نوآوری در ارائه مطالب علمی				
۴۵	از مثال‌های بدیع و سؤال‌های محرک در جهت وضوح و روشن‌سازی مفهوم استفاده شده است.	۲		
۴۶	در به‌کارگیری سه رسانه متن، تصویر و انیمیشن از خلاقیت و نوآوری به صورت مؤثر استفاده شده است.	۲		
۴۷	از سبک‌های متنوع برای ارائه محتوا، تثبیت و ارزیابی استفاده شده است.	۲		
• برخورداری از تصویر، نمودار، جدول، گراف و نقشه، برای انتقال سریع‌تر و مؤثرتر مطالب به مخاطبان				
۴۸	از نمودارها برای نمایش رابطه‌های علت و معلولی، رشد یابنده، نزول‌کننده، تکوینی و قیاسی متناسب با موضوع استفاده شده است.	۲		
۴۹	از تصاویر برای نمایش حساسیت، جزئیات، وضوح و عمق‌بخشی استفاده شده است.	۲		
۵۰	از جداول و گراف‌ها برای نمایش داده‌ها، اطلاعات و رابطه‌های مفهومی به صورت خلاصه استفاده شده است.	۲		
• تقویت علاقه مخاطبان نسبت به مطالعه بیشتر درباره موضوع یا موضوع‌های مطرح شده				
۵۱	از طریق طرح سؤال در خصوص ارتباط موضوع با علائق و تجربیات فردی دانش‌آموزان باعث تقویت علاقه آن‌ها می‌شود.	۲		
۵۲	با ارائه موقعیت مسئله ساز دانش‌آموزان را به بررسی ابعاد و جوانب و پیامدهای مختلف مسئله و جست‌وجوی راه‌حل‌ها ترغیب می‌کند.	۲		
۵۳	با برانگیختن حس کنجکاوی، خواننده را به مطالعه بیشتر درباره موضوع تشویق می‌کند.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی» ارزیابی از کتاب‌های تکمیلی دانش آموز تفکر و حکمت»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• معرفی منابع تألیف یا ترجمه کتاب و منابعی برای مطالعه بیشتر				
۵۴	منابع تألیف یا ترجمه را بر اساس یک سبک علمی منبع‌نویسی معرفی کرده است.	۲		
۵۵	منابع مناسب برای مطالعه بیشتر را معرفی کرده است.	۲		
• فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر منطقی و نقاد (ویژه کتاب‌های پرورش تفکر منطقی و نقاد^۱)				
۵۶	توانایی استنباط؛ تشخیص داده‌های درست از نادرست از میان اطلاعات داده شده و دستیابی به نتیجه را ارتقا می‌دهد.	۲		
۵۷	توانایی استنتاج؛ نتیجه‌گیری کلی از مقدماتی جزئی به دور از پیش داوری‌های ذهنی و توانایی تفکیک مقدمات، مفروضات و داده‌ها از نتیجه کلی را پرورش می‌دهد.	۲		
۵۸	توانایی تعبیر و تفسیر؛ پردازش اطلاعات و تعیین اعتبار آن‌ها و قضاوت درباره منطقی بودن رابطه نتایج و داده‌ها و مقدمات و مفروضات آن را پرورش می‌دهد.	۲		
۵۹	توانایی ارزشیابی استدلال‌های منطقی؛ تشخیص استدلال‌های قوی (استدلال مهم و مرتبط با سؤال) و ضعیف (کم اهمیت یا غیر مرتبط با سؤال) را پرورش می‌دهد.	۲		
• فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر خلاق (ویژه کتاب‌های پرورش تفکر خلاق)				
۶۰	فرصت‌های فرایندی لازم برای پرورش توانایی حل خلاقانه مسئله (شامل مراحل آمادگی، تکوین، روشنگری و تأیید/ توجه، تخیل، توسعه، عمل و ...) را فراهم می‌کند.	۲		
۶۱	در انتخاب و سازماندهی محتوا به سه اصل توجه عمیق، گریز از واقعیت کنونی و تحرک ذهنی اهتمام دارد.	۲		
۶۲	روش‌ها و فنون خلق ایده، نظر و راه حل را با روش مناسب به مخاطبان آموزش می‌دهد.	۲		
۶۳	محتوا در جهت پرورش و ارتقاء ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق، انتخاب و سازماندهی شده است.	۲		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

۱. در صورتی که کتابی خاص پرورش تفکر انتقادی یا پرورش تفکر خلاق باشد، سنجه‌های ویژگی پرورش تفکر خلاق و تفکر منطقی و نقاد، به طور ماتریسی برای ارزیابی استفاده خواهند شد. در صورتی که کتابی به هر دو وجه پرداخته باشد ۸ امتیاز بین سنجه‌های دو ویژگی توزیع خواهند شد.

۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی تفکر و حکمت

۱.۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی

از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی»

ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• خلاقیت و نوآوری:			
		۲	۱. زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.
		۱	۲. تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.
		۲	۳. خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربرد آن را مورد توجه قرار داده است.
		۱	۴. موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.
		۲	۵. محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.
• رعایت قواعد زبان و خط فارسی:			
		۲	۶. قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.
		۲	۷. قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.
		۲	۸. به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• سهولت به کارگیری:			
		۶	۹. طراحی و تولید آن به‌گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.
• صحت و دقت علمی:			
		۴	۱۰. محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.
		۲	۱۱. محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.
• تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی			
		۴	۱۲. با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.
		۲	۱۳. به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.
		۲	۱۴. به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.
• رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:			
		۳	۱۵. ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.
		۳	۱۶. به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.
• تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:			
		۵	۱۷. به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.
		۳	۱۸. به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.

معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
• به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:			
۱۹. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		
• سادگی و روانی محتوا:			
۲۱. از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲. از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
• سازماندهی مناسب محتوا:			
۲۳. محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴. محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵. محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶. شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
• توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:			
۲۷. محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸. محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
• ملاحظات بهداشتی و ایمنی:			
۲۹. در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• جذابیت شکلی و ظاهری:			
		۲	۳۰. استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۱. موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۲. از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.
۸۰			جمع کل

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی

«ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت»

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
• وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه‌ی درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
		۲	محتوای انتخاب شده با ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه تناسب دارد.	۱
		۲	روش‌های سازماندهی محتوا مبتنی بر پرورش شایستگی‌های روش و منش تفکر و تعقل است.	۲

ردیف	ویژگی‌ها و سنججهای	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۳	به توسعه شایستگی‌های پایه تفکر (انتقادی، سیستمی، تخیل، قوه ابداع و خلق، حل مسئله، کاوشگری، و ...) متناسب با ظرفیت کتاب توجه شده است	۲		
۴	به توسعه شایستگی‌های پرورشگری، هدایت مشاهدات، تأمل، قضاوت بر اساس شواهد و تصمیم‌گیری توجه شده است.	۲		
۵	به پرورش شایستگی‌های تحلیل، قضاوت و خود ارزیابی بر اساس نظام معیار توجه شده است.	۲		
۶	به توسعه خصلت‌های اخلاقی فرد متفکر توجه شده است.	۲		
• بر خورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۷	محتوا از ارجاعات مناسب به منابع معتبر بهره‌مند است.	۲		
۸	محتوا مبتنی بر آخرین یافته‌های علمی حوزه یادگیری تفکر است.	۲		
• تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطب				
۹	برای آرایه محتوا از قالب‌های متناسب با میزان درک و فهم مخاطب استفاده شده است.	۲		
۱۰	ترتیب و توالی محتوا به درک و فهم بهتر مخاطب کمک می‌کند.	۲		
• توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱۱	به مخاطبان با سبک‌های یادگیری و شناختی کلی / تحلیلی، کلامی / تصویری، تأملی / تکانشی و تفاوت‌های دیگر توجه شده است.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی "ارزبایی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت"

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۲	فرصت‌هایی جهت تعامل مخاطب با محتوا از طریق کامل کردن متن، مشارکت در تکمیل ایده، آزمودن ایده‌ها و نظرها و ارائه پیشنهادات فراهم شده است.	۲		
۱۳	دارای اجزای پشتیبان و تعاملی مانند فیلم، لوح فشرده، وبگاه پشتیبان و موارد مشابه است.	۱		
• تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱۴	ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب متناسب است.	۲		
• بیان مشفقانه بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱۵	لحن محتوا به گونه‌ای است که همدلی و همراهی مؤلف و مخاطب را فراهم می‌کند.	۲		
• استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱۶	برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها، از اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها استفاده شده است.	۱		
۱۷	اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها با متن ارائه شده تناسب دارد.	۲		
• تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۱۸	محتوای کتاب به نیازهای فرد، در برقراری ارتباط مناسب با خود، خدا و خلقت، از منظر فرد متفکر مسئول، پاسخ می‌دهد.	۲		
۱۹	محتوای کتاب به نیاز کنونی و آتی مخاطب برای حضور مؤثر در اجتماع و پذیرش مسئولیت پاسخ می‌دهد.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۲۰	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی براساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۱		
۲۱	در صورت استفاده از ایده‌ها و نظرات دیگران، در ارجاعات به این مسئله اشاره شده است.	۱		
۲۲	به کسانی که در تألیف و یا ترجمه کتاب سهمی داشته‌اند، به نحو مقتضی، مانند درج در شناسنامه کتاب و تشکر، اشاره شده است.	۱		
• برخورداری از اطلاعات نوین برای گسترش دانش معلمان و کارشناسان				
۲۳	حاوی اطلاعات معتبر درباره مفهوم تفکر و انواع آن، تعقل، شناخت و حکمت است.	۲		
۲۴	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره روش‌ها و فناوری‌های مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۲۵	حاوی معتبرترین اطلاعات درباره نقش و ویژگی‌های مضامین مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۲۶	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره طراحی آموزشی و نقش مربیان و دانش‌آموزان در فرایند پرورش تفکر است.	۲		
• بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۲۷	محتوا سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی مخاطبان برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۳		
۲۸	محتوا زمینه تعامل مخاطبان با موضوع را فراهم می‌کند.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی "ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت"

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین حرفه‌ای، تربیتی و تخصصی مخاطب				
۲۹	توانایی انتخاب مضمون متناسب با اهداف برنامه و نیازهای مخاطبان برای زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۳۰	توانایی انتخاب رسانه مناسب (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای طرح موضوع و زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۳۱	توانایی پرسشگری، مدیریت و تسهیل‌گری به عنوان مهارت‌های پایهٔ معلمان در کلاس پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۳۲	توانایی انتخاب و طراحی فعالیت‌های مناسب برای پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۳۳	توانایی ارزیابی سطوح تفکر دانش‌آموزان و ارائه بازخورد مناسب و به موقع را ارتقا می‌دهد.	۲		
• ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعهٔ مهارت‌های حرفه‌ای و تخصصی				
۳۴	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره مبانی نظری، رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا و ارزشیابی برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (دربارهٔ مؤلفه‌های برنامه)	۲		
۳۵	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره نقش رسانه‌ها و معیارهای انتخاب آن‌ها (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (دربارهٔ ابزار)	۲		
۳۶	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره پرسشگری، مدیریت و تسهیل‌گری در کلاس پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (در بارهٔ روش‌ها)	۲		
• ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم کشورهای گوناگون جهان و مقایسهٔ تطبیقی آن‌ها با ایران				
۳۷	به بررسی مقایسه‌ای رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا و ارزشیابی برنامه پرورش تفکر بین ایران و جهان پرداخته است.	۳		
۳۸	نظرات صاحب‌نظران مختلف اعم از مسلمان و غیرمسلمان، ایرانی و غیر ایرانی را مقایسه کرده است.	۳		

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امنیت اخذ شده	ملاحظات
• ارائه مهارت‌ها و تمرین‌هایی قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۳۹	فعالیت‌ها و تمرین‌هایی برای انتخاب مضامین، پرورش مهارت‌های تفکر و تعقل و به کارگیری رسانه‌ها، متناسب با شرایط محیط آموزشی و برنامه، پیش‌بینی شده است.	۲		
۴۰	محتوای ارائه شده متناسب با نیازهای سطوح مختلف دانشی و مهارتی معلمان براساس برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت پیش‌بینی شده است.	۲		
۴۱	موقعیت‌ها و فعالیت‌هایی جهت هدایت خانواده برای پرورش تفکر، به معلمان و کارشناسان ارائه می‌کند.	۲		
• افزایش توانمندی‌های معلمان در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های کلاسی مناسب برای دانش‌آموزان^۱				
۴۲	توانایی معلمان در طراحی آموزشی متناسب با انواع موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر برای عموم دانش‌آموزان را تقویت می‌کند.	۴		
۴۳	توانایی معلمان در طراحی آموزشی متناسب با انواع موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر متناسب با نیازهای دانش‌آموزان خاص را تقویت می‌کند.			
• درهم‌تنیدگی محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی دانش‌آموزان و فناوری‌های نوین				
۴۴	مضامین و مصادیق بر اساس مسائل امروز فرد و جامعه (ارتباط گذشته، حال و آینده، مسائل مرتبط با فناوری) انتخاب شده است.	۳		
• تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری تفکر و حکمت برای مخاطب				
۴۵	رویکرد، شایستگی‌ها و انتظارات عملکردی برنامه درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.	۲		
۴۶	محتوای برنامه درسی و سازماندهی آن، راهبردهای آموزش، رسانه‌های آموزشی و شیوه ارزشیابی برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.	۳		

۱. چهار امتیاز این ویژگی متناسب با ظرفیت کتاب در پوشش دادن سنج‌ها تخصیص داده می‌شود یعنی پیگیری هر دو سنج در یک کتاب الزامی نیست.

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی^۱ ارزیابی از کتاب‌های حمایتی معلمان و کارشناسان تفکر و حکمت^۲

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• ارتقاء توانایی پرورش تفکر پژوهشی^۱				
۴۷	معلمان را با مفاهیم، مؤلفه‌ها، فنون و روش‌ها و ابزارهای کاوشگری آشنا می‌سازد.	۲		
۴۸	توانایی معلمان برای طراحی و اجرای یک پروژه پژوهشی توسط خودشان را افزایش می‌دهد.	۲		
۴۹	توانایی معلمان برای آموزش و هدایت پژوهش‌های دانش‌آموزی را افزایش می‌دهد.	۲		
۵۰	معلمان را با شیوه‌های مستندسازی نتایج پژوهش و آموزش شیوه‌های مستندسازی و ارائه نتایج پژوهش‌های دانش‌آموزی آشنا می‌کند.	۲		
• ارتقاء توانایی پرورش تفکر فلسفی (منطقی و انتقادی)				
۵۱	معلم را با مدل یا مدل‌های پرورش تفکر و شیوه‌های کاربرد آن‌ها متناسب با برنامه درسی حوزه یادگیری تفکر و حکمت آشنا می‌کند.	۲		
۵۲	شناخت معلمان از موانع پرورش تفکر و راهکارهای رفع آن‌ها را تقویت می‌کند.	۲		
۵۳	توانایی استفاده از ابزارها و فنون پرورش تفکر را، بر اساس طراحی منطقی ارتقا می‌دهد.	۲		
۵۴	شناخت معلمان از فضایل فکری و راهکارهای پرورش آن‌ها را تقویت می‌کند.	۲		
• ارتقا توانایی پرورش تفکر خلاق				
۵۵	شناخت معلمان از مراحل حل خلاقانه مسئله (مراحل آمادگی، تکوین، روشنگری و تأیید/توجه، تخیل، توسعه، عمل و ...) و چگونگی آموزش آن‌ها را افزایش می‌دهد.	۲		
۵۶	مهارت معلمان در کاربرد سه اصل توجه عمیق، گریز از واقعیت کنونی و تحرک ذهنی در طراحی آموزشی را ارتقا می‌دهد.	۲		
۵۷	شناخت معلمان از روش‌ها، فنون و شرایط پرورش خلاقیت و توانایی کاربرد عملی آن‌ها را افزایش می‌دهد.	۲		
۵۸	توانایی طراحی آموزشی در جهت پرورش و ارتقاء ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق در دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد.	۲		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

۱. در ویژگی‌های سه بند آخر (تفکر پژوهشی، تفکر فلسفی و تفکر خلاق) در صورتی که کتابی به یک ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن ویژگی توزیع خواهند شد و در صورتی که به دو ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن دو ویژگی توزیع خواهند شد.

۲.۲.۱. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت

معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
• خلاقیت و نوآوری:			
۱. زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.	۲		
۲. تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.	۱		
۳. خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل/ طرح افکار تازه/ ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کاربست آن را مورد توجه قرار داده است.	۲		
۴. موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.	۱		
۵. محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.	۲		
• رعایت قواعد زبان و خط فارسی:			
۶. قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.	۲		
۷. قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.	۲		
۸. به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.	۲		
• سهولت به کارگیری:			
۹. طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.	۶		

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• صحت و دقت علمی:			
		۴	۱۰. محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.
		۲	۱۱. محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.
• تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی:			
		۴	۱۲. با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.
		۲	۱۳. به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.
		۲	۱۴. به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.
• رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:			
		۳	۱۵. ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.
		۳	۱۶. به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.
• تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:			
		۵	۱۷. به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.
		۳	۱۸. به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.
• به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:			
		۲	۱۹. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.
		۲	۲۰. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.

معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
• سادگی و روانی محتوا:			
۲۱. از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.	۳		
۲۲. از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.	۲		
• سازماندهی مناسب محتوا:			
۲۳. محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.	۲		
۲۴. محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.	۱		
۲۵. محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.	۲		
۲۶. شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.	۱		
• توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:			
۲۷. محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.	۳		
۲۸. محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.	۲		
• ملاحظات بهداشتی و ایمنی:			
۲۹. در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.	۶		
• جذابیت شکلی و ظاهری:			
۳۰. استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۱. موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.	۲		
۳۲. از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.	۲		
جمع کل	۸۰		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی

«ارزیابی از کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت»

ملاحظات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	ردیف
• وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه‌ی درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
		۲	محتوای انتخاب شده با ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه تناسب دارد.	۱
		۲	روش‌های سازماندهی محتوا مبتنی بر پرورش شایستگی‌های روش و منش تفکر و تعقل است.	۲
• توجه به توسعه‌ی شایستگی‌های پایه‌ی مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
		۲	به توسعه‌ی شایستگی‌های پایه‌ی تفکر (انتقادی، سیستمی، تخیل، قوه ابداع و خلق، حل مسئله، کاوشگری، و ...) متناسب با ظرفیت کتاب توجه شده است.	۳
		۲	به توسعه‌ی شایستگی‌های پرسشگری، هدایت مشاهدات، تأمل، قضاوت بر اساس شواهد، و تصمیم‌گیری توجه شده است.	۴
		۲	به پرورش شایستگی‌های تحلیل، قضاوت و خود ارزیابی بر اساس نظام معیار توجه شده است.	۵
		۲	به توسعه‌ی خصلت‌های اخلاقی فرد متفکر توجه شده است.	۶
• برخورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
		۲	محتوا از ارجاعات مناسب به منابع معتبر بهره‌مند است.	۷
		۲	محتوا مبتنی بر آخرین یافته‌های علمی حوزه یادگیری تفکر است.	۸
• تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطب				
		۲	برای آرایه‌ی محتوا از قالب‌های متناسب با میزان درک و فهم مخاطب استفاده شده است.	۹
		۲	ترتیب و توالی محتوا به درک و فهم بهتر مخاطب کمک می‌کند.	۱۰

ردیف	ویژگی‌ها و سنج‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱۱	به مخاطبان با سبک‌های یادگیری و شناختی کلی / تحلیلی، کلامی / تصویری، تأملی / تکانشی و تفاوت‌های دیگر توجه شده است.	۳		
• فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۲	فرصت‌هایی جهت تعامل مخاطب با محتوا از طریق کامل کردن متن، مشارکت در تکمیل ایده، آزمودن ایده‌ها و نظرها و ارائه پیشنهادات فراهم شده است.	۲		
۱۳	دارای اجزای پشتیبان و تعاملی مانند فیلم، لوح فشرده، وبگاه پشتیبان و موارد مشابه است.	۱		
• تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱۴	ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب متناسب است.	۲		
• بیان مشفقانه بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱۵	لحن محتوا به گونه‌ای است که همدلی و همراهی مؤلف و مخاطب را فراهم می‌کند.	۲		
• استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱۶	برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها، از اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها استفاده شده است.	۱		
۱۷	اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها با متن ارائه شده تناسب دارد.	۲		
• تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۱۸	محتوای کتاب به نیازهای فرد در برقراری ارتباط مناسب با خود، خدا و خلقت، از منظر فرد متفکر مسئول، پاسخ می‌دهد.	۲		
۱۹	محتوای کتاب به نیاز کنونی و آتی مخاطب برای حضور مؤثر در اجتماع و پذیرش مسئولیت پاسخ می‌دهد.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی "ارزیابی از کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت"

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۲۰	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی بر اساس طبقه‌بندی فیپا ارائه شده است.	۱		
۲۱	در صورت استفاده از ایده‌ها و نظرات دیگران، در ارجاعات به این مسئله اشاره شده است.	۱		
۲۲	به کسانی که در تألیف و یا ترجمه کتاب سهمی داشته‌اند، به نحو مقتضی، مانند درج در شناسنامه کتاب و تشکر، اشاره شده است.	۱		
• برخورداری از اطلاعات نوین برای گسترش دانش والدین				
۲۳	حاوی اطلاعات معتبر درباره مفهوم تفکر و انواع آن، تعقل، شناخت و حکمت است.	۲		
۲۴	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره روش‌ها و فناوری‌های مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۲۵	حاوی معتبرترین اطلاعات درباره نقش و ویژگی‌های مضامین مورد استفاده در پرورش تفکر است.	۲		
۲۶	حاوی جدیدترین اطلاعات درباره طراحی آموزشی و نقش خانواده در فرایند پرورش تفکر است.	۲		
• بیان محتوا با روش‌های تازه و جذاب				
۲۷	محتوا، سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی مخاطبان، برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۳		
۲۸	محتوا زمینه تعامل مخاطبان با موضوع را فراهم می‌کند.	۳		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• تقویت شایستگی‌ها و مهارت‌های نوین تربیتی مخاطبان				
۲۹	توانایی انتخاب مضمون متناسب با اهداف برنامه و نیازهای مخاطبان برای زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۳۰	توانایی انتخاب رسانه مناسب (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای طرح موضوع و زمینه‌سازی پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۲		
۳۱	توانایی پرسشگری و تسهیل‌گری به عنوان مهارت‌های پایه پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۳۲	توانایی انتخاب و طراحی فعالیت‌های مناسب برای پرورش تفکر را تقویت می‌کند.	۳		
۳۳	توانایی ارزیابی سطوح تفکر کودک و ارائه بازخورد مناسب و به موقع را ارتقا می‌دهد.	۲		
• ارائه مطالعات ملی و جهانی در توسعه مهارت‌های تربیتی پرورش تفکر				
۳۴	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره مبانی نظری، رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا، ارزشیابی برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (دریاره مؤلفه‌های برنامه)	۲		
۳۵	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره نقش رسانه‌ها و معیارهای انتخاب آن‌ها (فیلم، داستان، تصویر، خبر، شعر، بازی و ...) برای پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (دریاره ابزار)	۲		
۳۶	نتایج مطالعات ملی و جهانی درباره پرسشگری و تسهیل‌گری در پرورش تفکر را ارائه می‌کند. (دریاره روش‌ها)	۲		
• ارائه یافته‌های جدید روشی در تدریس علوم کشورهای گوناگون جهان و مقایسه تطبیقی آن‌ها با ایران				
۳۷	به بررسی مقایسه‌ای رویکردها، اهداف، انتخاب مضمون و محتوا و ارزشیابی برنامه پرورش تفکر بین ایران و جهان پرداخته است.	۳		
۳۸	نظرات صاحب‌نظران مختلف اعم از مسلمان و غیرمسلمان، ایرانی و غیر ایرانی را مقایسه کرده است.	۳		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی "ارزیابی از کتاب‌های حمایتی والدین تفکر و حکمت"

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• ارائه مهارت‌ها و تمرین‌هایی قابل انطباق با محیط یادگیری و کتاب‌های درسی کشور				
۳۹	فعالیت‌ها و تمرین‌هایی برای انتخاب مضامین، پرورش مهارت‌های تفکر و تعقل و به کارگیری رسانه‌ها متناسب با شرایط محیط زندگی و برنامه پیش‌بینی شده است.	۲		
۴۰	محتوای ارائه شده متناسب با نیازهای سطوح مختلف دانشی و مهارتی اولیا، براساس برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت پیش‌بینی شده است.	۲		
۴۱	موقعیت‌ها و فعالیت‌هایی جهت هدایت خانواده برای پرورش تفکر ارائه می‌کند.	۲		
• افزایش توانمندی‌های اولیا در زمینه طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های فکری برای پرورش تفکر در پرورش فرزندان^۱				
۴۲	توانایی اولیا در طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر (نیازهای عام) را تقویت می‌کند.	۴		
۴۳	توانایی اولیا در طراحی موقعیت‌ها و فعالیت‌های مرتبط با پرورش تفکر متناسب با نیازهای خاص فرزند خود را تقویت می‌کند.			
• درهم‌تنیدگی محتوای کتاب با مسائل جامعه امروز، زندگی فردی کودکان و نوجوانان و فناوری‌های نوین				
۴۴	مضامین و مصادیق براساس مسائل امروز فرد و جامعه (ارتباط گذشته، حال و آینده و مسائل مرتبط با فناوری) انتخاب شده است.	۳		
• تشریح، تفسیر و تبیین برنامه‌های درسی حوزه‌های تربیت و یادگیری تفکر و حکمت برای مخاطب				
۴۵	رویکرد، شایستگی‌ها و انتظارات عملکردی برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.	۵		
۴۶	محتوای برنامه درسی و سازماندهی آن، راهبردهای آموزش، رسانه‌های آموزشی و شیوه ارزشیابی برنامه درسی حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت را تشریح می‌کند.			

۱. چهار امتیاز این ویژگی متناسب با ظرفیت کتاب در پوشش دادن سنجه‌ها تخصیص داده می‌شود؛ یعنی پیگیری هر دو سنجه در یک کتاب الزامی نیست.

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• ارتقاء توانایی پرورش تفکر پژوهشی^۱				
۴۷	اولیا را با مفاهیم، مؤلفه‌ها، فنون و روش‌ها و ابزارهای کاوشگری آشنا می‌سازد.	۴		
۴۸	توانایی اولیا برای نظارت و راهنمایی (ایفای نقش مناسب) اجرای یک پروژه پژوهشی توسط فرزندان را افزایش می‌دهد.	۴		
• ارتقاء توانایی پرورش تفکر فلسفی (منطقی و انتقادی)				
۴۹	اولیا را با مدل یا مدل‌های پرورش تفکر و شیوه‌های کاربرد آن‌ها متناسب با برنامه درسی حوزه یادگیری تفکر و حکمت آشنا می‌کند.	۲		
۵۰	شناخت اولیا از موانع پرورش تفکر و راهکارهای رفع موانع را تقویت می‌کند.	۲		
۵۱	توانایی استفاده از ابزارها و فنون پرورش تفکر را، براساس طرزحی منطقی، ارتقا می‌دهد.	۲		
۵۲	شناخت اولیا از فضایل فکری و راهکارهای پرورش آن‌ها را تقویت می‌کند.	۲		
• فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر خلاق				
۵۳	شناخت اولیا از روش‌ها، فنون و شرایط پرورش خلاقیت و توانایی کاربرد عملی آن‌ها را افزایش می‌دهد.	۴		
۵۴	توانایی اولیا در طراحی موقعیت، جهت پرورش و ارتقا ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق در فرزندان را افزایش می‌دهد.	۴		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

۱. در ویژگی‌های سه بند آخر (تفکر پژوهشی، تفکر فلسفی و تفکر خلاق)، در صورتی که کتابی به یک ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن ویژگی توزیع خواهند شد و در صورتی که دو ویژگی پرداخته باشد ۲۴ امتیاز بین سنجه‌های آن دو ویژگی توزیع خواهند شد.

۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کمک درسی تفکر و حکمت

۲.۱.۲. جداول عمومی و اختصاصی ارزیابی از کتاب‌های کار تفکر و حکمت

ویژگی‌ها و سنجه‌های «عمومی» ارزیابی از کتاب‌های کار تفکر و حکمت

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• خلاقیت و نوآوری:			
		۲	۱. زمینه حل مسئله به صورت مبتکرانه از طریق پرورش مهارت‌های یک یا چند نوع تفکر (نظیر: تفکر منطقی، تفکر واگرا، تفکر سیستمی، تفکر نقاد) را فراهم می‌کند.
		۱	۲. تولید یک محصول جدید و کاربردی را با استفاده از یک یا چند روش (نظیر: درگیری حواس، کاوشگری، آزمایش کردن) فراهم کرده است.
		۲	۳. خلق ایده نو از طریق ایجاد شرایط نظیر: پرورش تخیل / طرح افکار تازه / ارتباط بین پدیده‌ها و وقایع و کار بست آن را مورد توجه قرار داده است.
		۱	۴. موقعیت‌هایی برای به کارگیری ایده‌ها و تبدیل آن به خدمات جدید و به شیوه‌ای مفید را فراهم می‌کند.
		۲	۵. محصول تولیدی از خلاقیت و نوآوری برخوردار است.
• رعایت قواعد زبان و خط فارسی:			
		۲	۶. قواعد دستور زبان فارسی معیار (نوشتاری/گفتاری) به ویژه در ترکیب جملات رعایت شده است.
		۲	۷. قواعد کلی و عمومی در نوشتن املاي صحیح کلمات و اصول نشانه‌گذاری رعایت شده است.
		۲	۸. به واژگان معادل فارسی با توجه به دستورالعمل فرهنگستان زبان توجه کرده است.
• سهولت به کارگیری:			
		۶	۹. طراحی و تولید آن به گونه‌ای است که امکان بهره‌گیری آسان و راحت از ماده آموزشی را فراهم می‌کند.

معیارها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	توضیحات
• صحت و دقت علمی:			
۱۰. محتوا با بهره‌گیری از یافته‌ها، تجربیات و روش‌های علمی معتبر تهیه شده است.	۴		
۱۱. محتوا توصیفی نظام‌مند و منطقی (از یک یا چند شیء، پدیده، واقعیت و یا رخداد) ارائه کرده است و با عرصه‌های چهارگانه یادگیری با محوریت خداوند مرتبط است.	۲		
• تناسب محتوا و روش‌های ارائه با مشخصات و اهداف برنامه درسی و رشته تحصیلی			
۱۲. با اهداف کلی دوره یا رشته تحصیلی تناسب دارد.	۴		
۱۳. به اصول حاکم بر طراحی برنامه‌های درسی مبتنی بر سند برنامه درسی ملی و رویکرد فطرت‌گرایی توحیدی توجه کرده است.	۲		
۱۴. به شایستگی‌های پایه و مؤلفه‌های راهنمای حوزه‌ی تربیت و یادگیری مربوط توجه کرده است.	۲		
• رعایت و ترویج ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی جامعه اسلامی - ایرانی:			
۱۵. ارزش‌های دینی، فرهنگی و اجتماعی مطرح در اسناد مصوب را رعایت نموده است.	۳		
۱۶. به معرفی نمادهای هویت ملی (ایرانی، اسلامی و انقلابی) مانند پرچم، زبان فارسی، ارزش‌های دینی و انقلابی توجه کرده است.	۳		
• تناسب با ویژگی‌ها و نیازهای مخاطبان مبتنی بر روان‌شناسی رشد:			
۱۷. به نیازهای گروه‌های سنی مخاطبان و تفاوت در نیازهای جنسیتی و محیطی توجه کرده است.	۵		
۱۸. به ارتقاء سطح رشد مخاطبان در ابعاد شناختی، عاطفی، ایمانی، اخلاقی و عملکردی آن‌ها کمک می‌کند.	۳		
• به روز بودن و تناسب با مقتضیات زمان:			
۱۹. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به یافته‌ها و دانش‌های نظری، عملی و روشی روز توجه شده است.	۲		
۲۰. در طراحی، تولید و انتخاب محتوای مواد و رسانه‌های آموزشی به نیازهای آینده مخاطبان توجه شده است.	۲		

توضیحات	امتیاز اخذ شده	حداکثر امتیاز	معیارها و سنجه‌ها
• سادگی و روانی محتوا:			
		۳	۲۱. از کلمات آشنا (واژگان پایه)، با معنا، جملات کوتاه و نشانه‌های نگارشی، برای فهم بهتر جملات استفاده شده است.
		۲	۲۲. از بیان روشن، گویا و قابل فهم استفاده کرده است.
• سازماندهی مناسب محتوا:			
		۲	۲۳. محتوا از انسجام درونی و بیرونی برخوردار است.
		۱	۲۴. محتوا به شکل منطقی و از ساده به پیچیده سازماندهی شده است.
		۲	۲۵. محتوا در راستای تحقق اهداف راهنمای حوزه تربیت و یادگیری مربوط سازماندهی شده و زمینه فهم عمیق و فزاینده را برای مخاطب فراهم می‌کند.
		۱	۲۶. شرایط یادگیری فعال و فرصت تعامل با محیط‌های داخل و خارج از مدرسه را فراهم می‌کند.
• توجه به متون علمی تمدن اسلامی - ایرانی:			
		۳	۲۷. محتوا به معرفی منابع و فعالیت‌های علمی و ادبی دانشمندان مسلمان توجه کرده است.
		۲	۲۸. محتوا به معرفی آثار تمدن و فرهنگ ارزشمند ایران و جهان اسلام توجه کرده است.
• ملاحظات بهداشتی و ایمنی:			
		۶	۲۹. در طراحی و تولید ماده آموزشی از مواد اولیه سالم، بی‌خطر و بهداشتی استفاده شده است.
• جذابیت شکلی و ظاهری:			
		۲	۳۰. استانداردهای فنی و هنری در طراحی و ساخت ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۱. موازین تربیتی و اصول آموزشی در طراحی و تدوین ماده آموزشی رعایت شده است.
		۲	۳۲. از رنگ‌ها، تصاویر، عکس‌ها، نقشه‌ها و نمودارهای جذاب و مرتبط استفاده شده است.
۸۰			جمع کل

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های کار تفکر و حکمت»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• وجود پیوند آشکار بین محتوا و برنامه درسی (نبود تضاد بین متن و اهداف)				
۱	محتوای انتخاب شده با ایده‌های کلیدی، مفاهیم و مهارت‌های اساسی برنامه تناسب دارد.	۲		
۲	روش‌های سازماندهی محتوا مبتنی بر پرورش شایستگی‌های روش و منش تفکر و تعقل است.	۲		
• توجه به توسعه شایستگی‌های پایه مخاطبان از منظر تفکر و تعقل، ایمان، علم، عمل و اخلاق				
۳	به توسعه شایستگی‌های پایه تفکر (انتقادی، سیستمی، تخیل، قوه ابداع و خلق، حل مسئله، کاوشگری، و ...) متناسب با ظرفیت کتاب توجه شده است.	۲		
۴	به توسعه شایستگی‌های پرسشگری، هدایت مشاهدات، تأمل، قضاوت بر اساس شواهد و تصمیم‌گیری توجه شده است.	۲		
۵	به پرورش شایستگی‌های تحلیل، قضاوت و خود ارزیابی بر اساس نظام معیار توجه شده است.	۲		
۶	به توسعه خصلت‌های اخلاقی فرد متفکر توجه شده است.	۲		
• بر خورداری محتوا از صحت و اعتبار علمی				
۷	محتوا از ارجاعات مناسب به منابع معتبر بهره‌مند است.	۲		
۸	محتوا مبتنی بر آخرین یافته‌های علمی حوزه یادگیری تفکر است.	۲		
• تناسب کیفیت سازمان‌دهی محتوای کتاب با میزان درک و فهم مخاطب				
۹	برای ارائه محتوا از قالب‌های متناسب با میزان درک و فهم مخاطب استفاده شده است.	۲		
۱۰	ترتیب و توالی محتوا به درک و فهم بهتر مخاطب کمک می‌کند.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزبایی از کتاب‌های کار تفکر و حکمت»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• توجه به تفاوت سبک‌های یادگیری مخاطب در فرایند یادگیری				
۱۱	به مخاطبان با سبک‌های یادگیری و شناختی کلی / تحلیلی، کلامی / تصویری، تأملی / تکانشی و تفاوت‌های دیگر توجه شده است.	۳		
• فراهم آوردن فرصت تعامل با مخاطب				
۱۲	فرصت‌هایی جهت تعامل مخاطب با محتوا از طریق کامل کردن متن، مشارکت در تکمیل ایده، آزمودن ایده‌ها و نظرها و رایه پیشنهادات فراهم شده است.	۲		
۱۳	دارای اجزای پشتیبان و تعاملی مانند فیلم، لوح فشرده، وبگاه پشتیبان و موارد مشابه است.	۱		
• تناسب ساختار ظاهری کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب				
۱۴	ساختار فیزیکی کتاب و کیفیت چاپ آن، اعم از قطع، اندازه، تعداد صفحات و اندازه قلم، با سن مخاطب متناسب است.	۲		
• بیان مشفقانه بر مبنای زبان فارسی معیار				
۱۵	لحن محتوا به گونه‌ای است که همدلی و همراهی مؤلف و مخاطب را فراهم می‌کند.	۲		
• استفاده از شکل و تصویر مورد نیاز برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها				
۱۶	برای انتقال مفاهیم، پیام‌ها و پرورش مهارت‌ها، از اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها استفاده شده است.	۱		
۱۷	اشکال و تصاویر، جدول‌ها، نمودارها و مدل‌ها با متن ارائه شده تناسب دارد.	۲		
• تناسب محتوای کتاب با نیازهای فردی، اجتماعی و فنی و حرفه‌ای مخاطب				
۱۸	محتوای کتاب به نیازهای فرد، در برقراری ارتباط مناسب با خود، خدا و خلقت، از منظر فرد متفکر مسئول، پاسخ می‌دهد.	۲		
۱۹	محتوای کتاب به نیاز کنونی و آتی مخاطب برای حضور مؤثر در اجتماع و پذیرش مسئولیت پاسخ می‌دهد.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• رعایت حقوق مالکیت و آفرینش فکری در تهیه محتوای کتاب				
۲۰	شناسنامه کتاب و فهرست‌های موضوعی براساس طبقه‌بندی فیبا ارائه شده است.	۱		
۲۱	در صورت استفاده از ایده‌ها و نظرات دیگران، در ارجاعات به این مسئله اشاره شده است.	۱		
۲۲	به کسانی که در تألیف و یا ترجمه کتاب سهمی داشته‌اند، به نحو مقتضی، مانند درج در شناسنامه کتاب و تشکر، اشاره شده است.	۱		
• فراهم کردن فرصت شکوفایی فطرت و استعداد‌های دانش‌آموزان				
۲۳	فعالیت‌هایی برای پرورش توانایی درک موقعیت خود (در خانواده، محیط اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، هستی) متناسب با ویژگی‌های سنی مخاطب فراهم می‌کند. (تشخیص موقعیت)	۲		
۲۴	فعالیت‌هایی برای توانمندی در درک نیازهای حال و آینده دانش‌آموز فراهم می‌کند. (تشخیص اولویت‌ها)	۲		
۲۵	فعالیت‌هایی برای توانمندی در شناخت خود (توانمندی‌ها، علایق، نقاط قوت و ضعف) فراهم می‌کند. (تشخیص توانمندی‌ها)	۲		
۲۶	فعالیت‌هایی برای ارتقا مهارت انتخاب، تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی برای اصلاح موقعیت در شرایط گوناگون را فراهم می‌کند. (انتخاب و عمل آگاهانه)	۲		
• ایجاد فرصت کاربرد یافته‌های علوم گوناگون در زندگی فردی و اجتماعی دانش‌آموز				
۲۷	دانش‌آموز را نسبت به مسائل زندگی فردی و اجتماعی حساس می‌کند.	۲		
۲۸	دیدگاه مخاطبان را درباره مسائل زندگی فردی و اجتماعی تحت تأثیر قرار می‌دهد.	۲		
۲۹	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا توانایی ارائه راه‌حل و فرضیه‌سازی برای کاهش فاصله وضع موجود و مطلوب را ارتقا دهد.	۲		
۳۰	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا توانایی ارزیابی نظری یا عملی راه‌حل‌ها و فرضیه‌های پیشنهادی را ارتقا دهد.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• تعمیق درک دانش‌آموزان در ارتباط با مطالب کتاب درسی و برنامه‌ی درسی حوزه‌ی تربیت و یادگیری تفکر و حکمت				
۳۱	فرصت بررسی مضامین کتاب درسی یا مضامین مناسب برای تفکر از جنبه‌های متفاوت را فراهم کرده است.	۲		
۳۲	دانش‌آموزان را با کاربردهای مطالب کتاب درسی یا برنامه درسی در زندگی آشنا می‌کند و آموخته‌های جدید را با یادگیری‌های پیشین دانش‌آموز پیوند می‌دهد. (معنادار ساختن)	۲		
۳۳	از طریق ساده‌سازی مطالب و ذکر و دریافت مثال‌های متنوع به عمق‌بخشی مطالب کمک می‌کند.	۲		
۳۴	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا دانش‌آموز با یافتن رابطه‌های آشکار و پنهان بین مصادیق و مثال‌ها به درک عمیق‌تری از مطالب نایل آید.	۲		
• پرورش مهارت‌های لازم و مرتبط با کتاب‌های درسی				
۳۵	فرصت‌هایی برای پاسخگویی به سؤالات با استفاده از روش‌ها و منابع گوناگون فراهم می‌کند.	۳		
۳۶	فعالیت‌هایی برای ارتقا مهارت‌های تفسیر، تحلیل، استنباط، ارزیابی، استنتاج و خودتنظیمی طراحی می‌کند.	۲		
۳۷	فعالیت‌هایی برای به کارگیری ابزارها و وسایل (ابزار گردآوری اطلاعات، ثبت و ارائه نتایج با فناوری، مدل‌ها و ...) فراهم می‌کند.	۲		
• فراهم کردن زمینه استحکام و استمرار فرایند یادگیری دانش‌آموزان				
۳۸	محتوا سؤال برانگیز و موجب کنجکاوی و پرسشگری مخاطبان برای کسب اطلاعات و مهارت‌های بیشتر می‌باشد.	۲		
۳۹	محتوا معلومات جدید و ارزشمندی به آموخته‌های مخاطبان اضافه می‌کند.	۲		
۴۰	با فراهم آوردن فرصت‌های تعامل با محتوا و دیگران، امکان یادگیری را افزایش می‌دهد.	۲		

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
<p>● ارائه موقعیت‌ها و فعالیت‌های یادگیری و مهارت‌های متنوع و فراتر از کتاب درسی (در صورت نداشتن کتاب درسی، متناسب با برنامه حوزه تربیت و یادگیری تفکر و حکمت)</p>				
۴۱	از طریق مقایسه و طبقه‌بندی مفاهیم، ارزش‌ها و مثال‌های بیشتر درباره موضوعات کتاب یا برنامه، موجب افزایش دانش و مهارت دانش‌آموزان می‌شود.	۲		
۴۲	از ابزارهای متنوع مانند نمودارها، نقشه‌ها، تصویرها، جداول و ... برای دستیابی به مهارت‌های وسیع‌تر بهره گرفته است.	۲		
<p>● فراهم کردن زمینه پرورش مهارت‌های اجتماعی دانش‌آموزان از طریق پیش‌بینی کارهای گروهی در فعالیت‌ها</p>				
۴۳	از طریق پیش‌بینی فعالیت‌های گروهی و ثبت نتایج آن، امکان توجه به آرا و نظرات دیگران و همفکری با آن‌ها در حل مسائل را فراهم می‌سازد.	۲		
۴۴	امکان طراحی، برنامه‌ریزی و اقدام مرتبط با برنامه را به صورت گروهی فراهم می‌کند.	۳		
۴۵	امکان ارزیابی همه مراحل طراحی، برنامه‌ریزی و اقدام مرتبط با برنامه را به صورت گروهی فراهم می‌کند.	۲		
<p>● بسط و توسعه فعالیت‌های یادگیری دانش‌آموزان در محیط متنوع محل زندگی آن‌ها</p>				
۴۶	فعالیت‌های یادگیری برای تعامل با خانواده، همسالان و محیط اجتماعی طراحی شده است.	۲		
۴۷	فعالیت‌های یادگیری برای به‌کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات طراحی شده است.	۲		
۴۸	فعالیت‌های یادگیری برای تعامل با محیط طبیعی طراحی شده است.	۲		
<p>● فراهم کردن شایستگی‌های پایه تعقل در مخاطبان از طریق طراحی موقعیت‌های آموزشی و تربیتی مناسب</p>				
۴۹	امکان تأمل درباره موضوعات و درک ضرورت داشتن معیار را فراهم می‌آورد.	۲		
۵۰	امکان کاربرست معیارها را برای مخاطبان فراهم می‌کند.	۲		
۵۱	امکان ارزیابی و انتخاب معیارها را برای مخاطب فراهم می‌سازد.	۲		

ویژگی‌ها و سنجه‌های اختصاصی «ارزیابی از کتاب‌های کار تفکر و حکمت»

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
• فراهم ساختن فرصت پرورش شایستگی‌های مشترک انواع تفکر				
۵۲	توانایی پرسشگری (مسئله‌یابی و طرح سؤال دربارهٔ امور و پدیده‌ها و روابط موجود یا ممکن بین آن‌ها) را در مخاطبان تقویت می‌کند.	۳		
۵۳	توانایی در نظر گرفتن تمامی جزئیات، جنبه‌ها و زوایای مختلف یک موقعیت مبهم و بررسی همه جانبه آن را پرورش می‌دهد.	۲		
۵۴	فرصت‌های بررسی عواطف، احساسات، حدس و گمان، فرضیه‌ها و تخیل نسبت به موقعیت‌ها و ارزیابی تصمیم‌ها بر اساس فنون را فراهم می‌کند.	۲		
۵۵	فرصت استفاده از ابزارهای تفکر (ترسیم نمودار و مدل‌ها) برای نمایش داده‌ها، رابطه‌ها و نتایج را فراهم می‌کند.	۳		
۵۶	از مدل و ساختار معینی در پرورش تفکر پیروی می‌کند.	۲		
• فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر منطقی و نقاد (ویژهٔ کتاب‌های پرورش تفکر منطقی و نقاد)^۱				
۵۷	توانایی استنباط؛ تشخیص داده‌های درست از نادرست از میان اطلاعات داده شده و دستیابی به نتیجه را ارتقا می‌دهد.	۲		
۵۸	توانایی استنتاج؛ نتیجه‌گیری کلی از مقدماتی جزئی به دور از پیش‌داوری‌های ذهنی و توانایی تفکیک مقدمات، مفروضات و داده‌ها از نتیجهٔ کلی را پرورش می‌دهد.	۲		
۵۹	توانایی تعبیر و تفسیر؛ پردازش اطلاعات و تعیین اعتبار آن‌ها و قضاوت دربارهٔ منطقی بودن رابطهٔ نتایج و داده‌ها و مقدمات و مفروضات آن را پرورش می‌دهد.	۲		
۶۰	توانایی ارزشیابی استدلال‌های منطقی؛ تشخیص استدلال‌های قوی (استدلال مهم و مرتبط با سؤال) و ضعیف (کم اهمیت یا غیر مرتبط با سؤال) را پرورش می‌دهد.	۲		

۱. در صورتی که کتابی خاص پرورش تفکر انتقادی یا پرورش تفکر خلاق باشد، سنجه‌های ویژگی پرورش تفکر خلاق و تفکر منطقی و نقاد، به طور ماتریسی برای ارزیابی استفاده خواهند شد. در صورتی که کتابی به هر دو وجه پرداخته باشد ۸ امتیاز بین سنجه‌های دو ویژگی توزیع خواهند شد.

ردیف	ویژگی‌ها و سنجه‌ها	حداکثر امتیاز	امتیاز اخذ شده	ملاحظات
● فراهم ساختن فرصت پرورش تفکر خلاق (ویژه کتاب‌های پرورش تفکر خلاق)				
۶۱	فرصت‌های فرایندی لازم برای پرورش توانایی حل خلاقانه مسئله (شامل مراحل آمادگی، تکوین، روشنگری و تأیید/ توجه، تخیل، توسعه، عمل و ... بر اساس مدل و ساختار مشخص) را فراهم می‌کند.	۲		
۶۲	در انتخاب و سازماندهی محتوا به سه اصل توجه عمیق، گریز از واقعیت کنونی و تحرک ذهنی اهتمام دارد.	۲		
۶۳	فرصت‌هایی فراهم می‌کند تا مخاطب، روش‌ها و فنون خلق ایده، نظر و راه حل را، در انجام فعالیت‌ها به کار گیرد.	۲		
۶۴	محتوا در جهت پرورش و ارتقا ویژگی‌های شخصیتی افراد خلاق، انتخاب و سازماندهی شده است.	۲		
جمع امتیاز ویژگی‌های اختصاصی		۱۲۰		

ضمیمہ ۲

شرح برخی از اصطلاحات:

۱. **زبان فارسی معیار:** منظور از زبان فارسی معیار زبانی است که به قلمرو ملی و فراگیر اختصاص دارد و به کارگیری آن در نوشتن و سخن گفتن میان همه فارسی‌زبانان تحصیل کرده مشترک است. زبان فارسی معیار ورای لهجه‌های محلی و اجتماعی رایج در یک کشور قرار دارد و وسیله ارتباط اجتماعی، علمی و ادبی کسانی است که ممکن است در شرایط دیگر به لهجه‌های محلی یا اجتماعی خاص خود تکلم کنند. این زبان معمولاً همان زبان درس خوانده‌ها است و غالباً با زبان نوشتار یکی است.

زبان فارسی معیار بر دو گونه نوشتاری و گفتاری است. در زبان فارسی نوشتاری عواملی چون ساختار نحوی جملات، واژگان، املا و دستور خط حائز اهمیت بسیاری است. از زبان معیار نوشتاری در موارد مکتوب آموزشی نظیر نوشتن کتاب‌های درسی، مقالات علمی، روزنامه‌ها و مجلات، نگارش‌های اداری و رسمی و در برنامه‌های خبری رادیو و تلویزیون مانند پخش اخبار استفاده می‌شود. نوشتاری صورتی ثابت دارد و سنجیده‌تر و منسجم‌تر از زبان گفتاری است.

زبان گفتاری معیار، زبانی است که توسط افراد تحصیل کرده و قشرهای بالای جامعه در موقعیت‌های رسمی مانند دانشگاه‌ها، مدارس، صدا و سیما، مصاحبه‌های رسمی و سخنرانی‌ها استفاده می‌شود. این زبان منعطف است و در طول زمان

متحول می‌شود، معیار زبان فارسی گفتاری، زبان رایج در تهران است.

۲. ارزش‌های دینی: ترجیحاتی است که در قرآن، سنت پیامبر (ص) و ائمه اطهار علیهم‌السلام مورد تأیید قرار گرفته و بدان‌ها توصیه شده است. برای مثال تهذیب نفس، عبادت خداوند، کسب علم و معرفت، نیکی و احسان به دیگران، کمک به نیازمندان و فقرا، ترک گناهان، دفاع از سرزمین و یا جهاد در راه خدا از جمله این ارزش‌ها می‌باشد. این نوع از ارزش‌ها مورد توجه افراد با ایمان و عالمان دینی است.

۳. ارزش‌های اجتماعی: ترجیحاتی هستند که از سوی عموم مردم جامعه به‌دلیل مفید بودن آن پذیرفته شده‌اند، از جمله می‌توان به اندیشه‌ها، هنجارها، عقاید، باورها و یا اعمالی اشاره کرد که متکی به تجربیات مثبت افراد و یا باورهای دینی آن‌ها هستند. این نوع از ارزش‌ها معمولاً مورد توجه مردم و جامعه‌شناسان است. (محمد خلیفه، ۱۳۷۸)

۴. ارزش‌های فرهنگی: ترجیحاتی هستند که برگرفته از آداب و رسوم، دانش‌های علمی و عملی، خرده فرهنگ‌ها، فرهنگ ملی، اخلاقیات، افکار و عقاید و سبک زندگی عامه مردم هستند. عده‌ای ارزش‌های فرهنگی را همان ارزش‌های اجتماعی می‌دانند و معتقد هستند که این دو را نمی‌توان از یکدیگر جدا کرد، زیرا که هر دو در جامعه ریشه دارند. (محسنی، ۱۳۷۹)

۵. رشد عاطفی: متشکل از نظام‌های واسطه‌ای مثل غرائز، صفات و فرایندهای واکنشی اکتسابی است که به تغییرات عاطفی و هیجانی افراد اشاره دارد. (برنامه درسی ملی ص ۶۴) در دوره کودکی رفتارها و هیجانات اغلب خام و کودکانه است. کودکان در این مرحله احساسات خوب را از خود بروز می‌دهند، اما به حمایت و هدایت عاطفی نیاز دارند. (کاتلین هی وود و نانسی گچل ۱۳۹۰)

۶. رشد ایمانی: علاقه و باور قلبی همراه با محبت عمیق و ثابت به خالق هستی و تجلیات آن است. مراحل رشد ایمانی شامل علم‌الیقین، عین‌الیقین و حق‌الیقین است. فرد با ایمان با عبور از نفس حیوانی وارد نفس لوامه و در نهایت نفس مطمئنه (استقرار نیکی در ذات) می‌شود.

۷. رشد عملکردی: هر تلاش مفید و رفتار آگاهانه و ارادی مبتنی بر مبانی و علل و عواملی مانند علل زیستی، اجتماعی، فرهنگی و محیطی است (برنامه درسی

ملی ص ۶۵) که شامل مراحل چگونگی مشاهده و تقلید، اجرای مستقل، سرعت و دقت در اجرا و عادی شدن مهارت است.

۸. **رشد اخلاقی:** رفتاری که وجدان همه انسان‌ها برای آن ارزش قائل است. عقل و دین آن را تأیید می‌کند/ خلق و خو و رفتار عادت شده/ به یادگیری رفتارهای مبتنی بر ارزش‌ها در برخورد با خود و دیگران اشاره دارد.

۹. **رشد شناختی:** عمل ذهن بر روی اطلاعات برای تبدیل مجهول به معلوم می‌باشد/ مجموعه‌ای از فرایندهای هوشی و عقلانی است که محصول آن به شکل تصورات و تصدیقات در ذهن انسان تجلی می‌یابد/ به تغییرات شناختی و درجه درک و فهم افراد اشاره دارد. دوره کودکی (سنین ۷ تا ۱۰ سالگی) مصادف با مرحله تفکر عینی است. در این مرحله کودک می‌تواند به‌طور محسوس درباره اشیاء و رویدادها تفکر کند. از سنین ۱۱ سالگی به بعد کودک وارد مرحله تفکر انتزاعی می‌شود (مرحله عملیات صوری). نوجوان در این مرحله می‌تواند درباره موضوعات و گزاره‌های مجرد فکر کند و فرضیه‌های خود را آزمون کند. (کدیور و شعاری‌نژاد ۱۳۸۵)

۱۰. **سفیدخوانی:** منظور از اصول سفیدخوانی، در نظر گرفتن سطوح سفید در حواشی متن و حاشیه‌های صفحات کتاب است. به عبارت دیگر صفحات کتاب نباید از تصویر و نوشته کاملاً پر شوند و سفیدی نداشته باشند. تقسیم‌بندی این سفیدی‌ها در صفحات باید با رعایت ضوابط و مبانی بصری صورت گیرد و به سهولت خواندن و درک مفهوم کمک کند. سفیدخوانی کتاب‌های کودکان ۶ تا ۷ ساله نسبت به کتاب‌های نوجوانان باید بیشتر در نظر گرفته شود.

۱۱. **صفحه‌آرایی:** منظور از صفحه‌آرایی، به کارگیری عناصر بصری معقول نظیر تعیین طول سطرها و فاصله آن‌ها از یکدیگر، فاصله دادن متن از لبه کاغذ، توجه به فاصله ستون‌های حروف از یکدیگر، توجه به شبکه‌بندی مناسب برای هر صفحه با توجه به موضوع و مخاطب، حفظ تناسب و توازن بین پیام‌های نوشتاری و تصویری در هر صفحه است.

منابع

- امام خمینی (رحمت‌الله علیه). شرح چهل حدیث، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی (رحمت‌الله علیه)، ۱۳۷۶.
- اعتصامی، محمد مهدی. طرح تربیت تفکر و تفکر فلسفی (حکمی) در برنامه‌های درسی با رویکرد تلفیقی، تهران: دفتر برنامه‌ریزی و تالیف کتاب‌های درسی، ۱۳۸۹.
- برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، نگاشت پنجم، ۱۳۹۰.
- برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران، تهران: مصوب شورای عالی آموزش و پرورش، اسفند ۱۳۹۱.
- پیروز، عبدالحسن. هرمنوتیک فطرت و معنای اثر هنری، مطالعات نظری و فلسفی هنر، زیباشناخت، شماره ۲۲، سال یازدهم، نیم سال اول، تهران: ۱۳۹۰.
- سانتراک، جان دبلیو. روانشناسی تربیتی. ترجمه: حسین دانشفر، شاهده سعیدی، مهشید عراقچی، تهران: رسا، ۱۳۸۷.
- سیف، علی‌اکبر، روان‌شناسی پرورشی نوین، روانشناسی یادگیری و آموزش، تهران: نشر دوران، ویراست ششم، ۱۳۸۸.
- شاه‌آبادی، میرزا محمدعلی. شذرات‌المعارف، تهران: بنیاد علوم و معارف اسلامی دانش‌پژوهان، ۱۳۸۰.
- مطهری، مرتضی. مجموعه آثار، جلد ۲۲، قم: انتشارات صدرا، چاپ اول، ۱۳۷۶.
- نراقی، محمد مهدی، جامع السعادات (علم اخلاق اسلامی)، جلد ۱.